

ØF-rapport 01/2013

Næringslivet med hånda på rattet

-

**Bruk og resultater av næringsrettede utviklingsmidler
(RDA-midler) i Glåmdalsregionen**

av

**Atle Hauge,
Katrine Gløtvold-Solbu,
Morten Ørbeck**

Østlandsforskning ble etablert i 1984. Instituttet har siden 2011 vært organisert som et aksjeselskap med Hedmark og Oppland fylkeskommuner, Høgskolen i Lillehammer, Sparebanken Hedmark og Stiftelsen Østlandsforskning som eiere.

Østlandsforskning er lokalisert i Lillehammer, men vi har også et kontor i Hamar.

Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling. Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

- Næringsliv og regional utvikling
- Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskningens viktigste oppdragsgivere er departementer, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

ØF-rapport 01/2013

Næringslivet med hånda på rattet

**Bruk og resultater av næringsrettede utviklingsmidler
(RDA-midler) i Glåmdalsregionen**

av

**Atle Hauge,
Katrine Gløtvold-Solbu,
Morten Ørbeck**

Tittel: Næringslivet med hånda på rattet - Bruk og resultater av næringsrettede utviklingsmidler (RDA-midler) i Glåmdalsregionen

Forfatter: Atle Hauge, Katrine Gløtvold-Solbu og Morten Ørbeck

ØF-rapport nr.: 01/2013

ISBN nr.: 978-82-7356-717-8

ISSN nr.: 0809-1617

Prosjektnummer: 1143

Prosjektnavn: RDA i Glåmdalsregionen

Oppdragsgiver: Styringsgruppe for de næringsrettede utviklingsmidlene for Sør-Hedmark (SNUS).

Prosjektleder: Atle Hauge

Referat: Som kompensasjon for avviklingen av regional differensiert arbeidsgiveravgift, har man i to perioder hatt ordninger for å godtgjøre avgiftsøkningen. Denne rapporten er en studie av organisering, mandat og resultat av hvordan disse midlene er disponert i Glåmdalsregionen. En del av rapporten tar for seg utviklingen i regionen med hensyn på befolkning, sysselsetting og næringsstruktur, mens en annen tar for seg hvordan RDA midlene ble disponert, fordelt på geografi, bedrift og tiltak. Den siste delen baseres på en kvalitativ studie med involverte i aktører.

Rapporten konkluderer med at RDA i Glåmdalsregionen har vært en suksess, og dette er en fornuftig bruk av offentlige virkemidler. Suksessen tilskrives fire faktorer: Styringsmodellen, langsiktighet og forutsigbarhet, eierskap og involvering i ordningen samt god kompetanse.

Emneord: Glåmdalsregionen, regional utvikling, RDA, offentlige virkemidler

Dato: Januar 2013

Antall sider: 66

Pris: Kr 120,-

Utgiver: Østlandsforskning
Postboks 223
2601 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefaks 61 25 41 65
epost: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

FORORD

Som kompensasjon for avviklingen av regional differensiert arbeidsgiveravgift (RDA), har man i to perioder hatt ordninger for å godtgjøre avgiftsøkningen. Etter pålegg fra ESA ble systemet med regionalt differensierte satser vesentlig innskrenket etter 2003, men fra 2007 fikk de fleste av områdene som hadde nedsatte satser tilbake ordningen med lavere arbeidsgiveravgift. Kommunene Nord-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes og Våler i Sør-Hedmark fikk i midlertid ikke tilbake differensiert arbeidsgiveravgift i 2007. Disse kommunene har i stedet fått en kompensasjon gjennom næringsrettede utviklingsmidler (RDA-midler). 31. desember 2013 utløper dagens ordning med godtgjøring for økt arbeidsgiveravgift, og det foregår i dag en diskusjon om hva som skal erstatte dette. Denne rapporten er en studie av organisering, mandat og resultat av hvordan disse midlene er disponert i Glåmdalsregionen.

Østlandsforskning har blant annet gjennom forskningsprogrammene VS2010 og VRI fulgt omstillingsarbeidet i Glåmdalsregionen siden 2002, som ett av flere regionale næringsmiljø i Innlandet. Innenfor VRI Innlandet jobbes det nå med å oppsummere «10 år med klynger og klyngeforskning i Innlandet» og det ønskes i den sammenheng en ny analyse av utviklingsarbeidet og utviklingen i Glåmdalsregionen. Denne rapporten er også ment som et innspill til den prosessen.

Kompensasjonsordninger for bortfall av regional differensiert arbeidsgiveravgift er en av flere tiltak rettet mot utviklingsarbeid i Glåmdalsregionen. For årene 2004-2006 ble kompensasjonsmidlene fordelt gjennom tre ulike ordninger for hhv. Solørkommunene, Nord-Odal og Eidskog. Siden 2007 har disse ordningene vært slått sammen og styrt av en felles Styringsgruppe for de næringsrettede utviklingsmidlene for Sør-Hedmark (SNUS).

Studien gir en statistikkbasert analyse av næringsutviklingen i perioden, en oversikt over konkrete gjennomførte tiltak og prosjekter i perioden, samt en intervjubasert analyse av tiltakenes og prosjektenes effekter på bedrifts- og systemnivå. Studien inneholder en betraktning av gjeldende RDA-ordning, i hvilken grad denne har virket i henhold til målsetningene og om kundene/bedriftene er fornøyd med organisering og arbeidsmåte.

Viktige informanter har vært representanter fra de involverte bedriftene, Per Ottar Walderhaug Innovasjon Norge, Ola Rostad Tretorget, Hedmark fylkeskommune (Siv Tørudbakken, Espen Køhn), og regionale representanter (Øystein Østgaard, Kjell Konterud). Vi er takknemlige for at alle tok seg tid til å stille opp.

Analysene er gjennomført med finansiering fra VRI-Innlandet og tilskudd fra SNUS.
Arbeidet har vært ledet av Atle Hauge og utført i samarbeid med Katrine Gløtvold-Solbu
og Morten Ørbeck.

Lillehammer, januar 2013

Svein Erik Hagen
forskningsleder

Atle Hauge
prosjektleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Status og utviklingstrekk i Glåmdalsregionen	13
1.1 Generelt om regionen.....	13
1.2 Befolkningsutviklingen.....	14
1.3 Nærings- og sysselsettingsutviklingen	15
1.4 Mulighetsrommet.....	18
2 Regionale prosesser, prosjekter og evaluering de siste 10 årene	21
2.1 Forhistorien.....	21
2.2 Gla' i Glåmdalen	21
2.3 Prosesser i Solør	22
2.4 Tretorget og Trepiloten	23
2.5 Glåmdal som treindustriell region – hva viste tidligere analyser	24
Konklusjoner i klyngeanalysen fra 2003.....	24
Reanalysen fra 2008	26
2.6 Nyere omstillingsprogrammer og utviklingsprosjekter.....	27
Omstilling i Kongsvinger.....	27
7sterke og 10nye.....	28
3 Tiltak og prosjekter på bedrifts- og systemnivå i den første perioden av RDA	29
3.1 Hva er RDA?	29
3.2 RDA før 2007 – resultater og organisering	30
RDA Solør (kommunene Våler, Åsnes og Grue)	31
RDA i Nord-Odal.....	36
RDA i Eidskog	38
4 SNUS og ny geografi – RDA etter 2007	43
4.1 Kompensasjonsordning for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift 2007-2013	44
4.2 Hvordan har midlene blitt disponert.....	45
5 resultater av RDA på bedriftsnivå og systemnivå	49
5.1 Fellestiltak - konkrete.....	49
Kompetanse og Solørskolen/VLF.....	49
5.2 Fellestiltak – indirekte virkninger	51
Konsolidering.....	51
Nettverk og sosial kapital	52
5.3 Bedriftstiltak.....	53
6 Viktige funn og konklusjon	55
6.1 Mandat.....	55
6.2 Organisering	57
6.3 Kunnskapsbaserte (evidence based) beslutninger	59
"Alle" vil ha RDA ordningen	60

6.4	Konklusjon	60
7	Referanseliste	63
8	Vedlegg.....	65
8.1	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	65
8.2	Vedlegg 2: Informantliste.....	66

Figurer

Figur 1: Befolkningsendring Glåmdalskommunene 1970-2012. Fødsels- og flytteoverskudd 1.1.2007-1.1.2012.	15
Figur 2: Arbeidsplassutvikling Hedmarks regionene 1986-2011 (indeks 1990=100) og utvikling i Glåmdals kommunene 2006-2011 (4.kvartal).	16
Figur 3: Reisetid til Oslo 2012 - Andel Oslo-pendling 2011 - Befolkningsvekst 2007-2012.	19
Figur 4: Prioritering av kompensasjonsmidlene.	34
Figur 5: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2004-2007 i Nord-Odal kommune.	37
Figur 6: Prioritering av kompensasjonsmidlene.	38
Figur 7: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2004-2007 i Eidskog kommune.	39
Figur 8: Prioritering av kompensasjonsmidlene.	40
Figur 9: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2008-2011 i kommunene Eidskog, Grue, Nord-Odal, Våler og Åsnes.....	45
Figur 10: Overordnede virkemiddelområder av investeringstiltak (2008-2011).	46
Figur 11. Overordnede virkemiddelområdet av bedriftsrettede tiltak (2008-2011).	47
Figur 12: Overordnede virkemiddelområdet av bedriftsrettede tiltak (2008-2011).	48
Figur 13: Prioritering av kompensasjonsmidlene.	48

Tabeller

Tabell 1: Regioninndeling og statistiske kjennetegn ved Glåmdalsregionen.....	13
Tabell 2: Arbeidsplassenes fordeling på næring/sektor 2011 og utvikling i enkelt næringer 2006- 2011 (4.kvartal).	17
Tabell 3: Sysselsatte og omsetning i større treindustribedrifter og andre RDA-bedrifter.....	18
Tabell 4: Faktisk fordeling av kompensasjonsmidler for 2004 – 2006 i Hedmark. Fjellregionen ikke medregnet.....	31
Tabell 5 Fordeling av midler til åpne fellestiltak 2004 – 2009	36

SAMMENDRAG

Fra 1. januar 2007 ble systemet med regionalt differensiert arbeidsgiveravgift (RDA) gjeninnført. Når det gjelder Nord-Odal, Eidskog, Grue, Våler og Åsnes er ordningen gjeninnført i en begrenset versjon ved at besparelsen mellom normalsatsen på 14,1 % og den reduserte satsen på 10,6 % ikke kan overstige et fribeløp på kr. 530.000 per bedrift per år. Videre er det bedriftens lokalisering, og ikke den ansattes bostedskommune, som bestemmer avgiftsreduksjonen. Det er disse kompensasjonsmidlene for å opprettholde bedriftenes konkurransevne som utgjør "de næringsrettede utviklingsmidlene for Sør-Hedmark" eller RDA-midlene. Denne rapporten er en studie av bruken, organisering og resultater av disse virkemidlene.

Glåmdalsregionen omfatter de 7 kommunene Kongsvinger, Nord-Odal, Sør-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes og Våler. Regionen hadde ved årsskiftet 2011/2012 totalt 53.263 innbyggere, 24.374 sysselsatte innbyggere og 20.568 arbeidsplasser, dvs. en netto utpendling på 3.806, hovedsakelig mot Oslo og Akershus.

Regionen ligger nær hovedstadsregionen, har et bra utbygd veinett, i tillegg til jernbane både mot Oslo, Sverige og Elverum (det siste kun til gods). Likevel har regionen svak befolkningsutvikling og jobbskaping. Alle kommunene i Glåmdalsregionen har fødselsunderskudd og må ha betydelig netto innflytting for å kunne stabilisere eller øke innbyggertallet. Glåmdalsregionen og alle regionens kommuner hadde da også netto tilflytting siste 5 år, men bare Kongsvinger og Odalskommunene tilstrekkelig til å få en viss befolkningsvekst.. Glåmdalsregionen har en langt svakere sysselsettings- og næringsutvikling enn landet for øvrig og sine naboregioner. Glåmdalsregionen har mistet drøyt 400 arbeidsplasser siste 5 år og det er bare Nord-Odal og Åsnes som har flere arbeidsplasser i dag enn for 5 år siden. Den svake jobbskapingen er bekymringsfull og må i noen grad ses i sammenheng med den svake befolkningsveksten.

Av de totalt 20.568 arbeidsplassene i Glåmdalsregionen ved utgangen av 2011 var 19 prosent innenfor primærnærings og industri og de resterende 81 prosent innenfor ulike tjenesteytende næringer som bygg og anlegg, varehandel, transport, finansiell og forretningsmessig tjenesteyting, personlig tjenesteyting og offentlig sektor. Jordbruk, skogbruk og særlig trelast og trevareindustri er overrepresentert i Glåmdalsregionen i forhold til på landsbasis. Dette er alle næringer med fallende sysselsetting regionalt som nasjonalt. Sysselsettingsnedgangen i jordbruket siste 10 år har vært mindre i

Glåmdalsregionen enn på landsbasis, mens nedgangen i trelast- og trevareindustri har vært større. At sysselsettingsutviklingen i treindustrien er svakere i Glåmdalsregionen enn på landsbasis skyldes i noen grad strukturen innenfor treindustrien. Sysselsettingsutviklingen er bedre jo lenger ut i foredlingskjeden man er, mens Glåmdalsregionen har hovedtyngden i tidlige foredlingstrinn. Ser vi på bygg og anlegg som er relativt langt ute i verdikjeden, har Glåmdalsregionen hatt en sysselsettingsvekst omtrent på linje med fylket ellers, men noe lavere enn landsgjennomsnittet. Sysselsettingsreduksjonen i trelast- og trevareindustrien skjer gjennom stadige effektiviseringer i eksisterende bedrifter, noe som er nødvendig for å kunne opprettholde konkurranseevne under fallende realpriser og stadige utflaggingstrusler. Strategien har lyktes i den betydning at ingen større produksjonsanlegg er nedlagt siste 10 år. Sysselsettingsreduksjonen siste 10 år har vært sterkest blant de rene sagbrukene (Våler, Kirkenær og Brandval). De har imidlertid tilnærmet samme årlige produksjonsvolum i dag tross at sysselsettingen ernær halvert på 10 år. Sysselsettingsreduksjonen er noe mer beskjeden hos Eidskog-Stangeskovene (sagbruk med videreforedling), sponplateprodusenten Forestia og Solør treimpregnering som alle har hatt økt omsetningsverdien siste 10 år tross redusert sysselsatt. Noen av de andre RDA-bedriftene har hatt vekst i både sysselsetting og omsetning den siste 10 års-perioden. Spesielt gjelder dette Mapei som har mer enn doblet omsetning og økt sysselsettingen med over 50 prosent de siste 10 år. Også Glåma Bygg har i en periode hatt sterk vekst i omsetning og sysselsetting.

Glåmdalsregionen bør fremover ha et betydelig potensiale for befolkningsvekst gjennom pendlingsbasert tilflytting når en ser hvilken arbeidsplassutvikling som skjer i naboregionene på Romerike og i Oslo og med bakgrunn i det boligpresset som ventes fremover i Osloområdet hvis SSBs befolkningsframskrivninger slår til. I tillegg pågår det for tiden arbeid med å utvide E16 (riksveg 2) til en firefelts motorveg på strekningen Kløfta-Kongsvinger og dermed på strekningen Kongsvinger-Oslo. Dette vil bedre forutsetningene for pendlingsbasert tilknytting. Kanskje like viktig er omleggingen til timesruter på jernbane fra 9. desember 2012. Med dette får Kongsvinger og Skarnes 21 daglige avganger til Oslo. Lykkes man med satsing på bosetting og pendlingsbasert tilflytting vil det etter hvert kunne skapes næringsutvikling og nye arbeidsplasser både i den personrettede servicesektoren, som i stor grad «følger etter folk der de bor», og i andre næringsvirksomheter der det er viktig å kunne rekruttere arbeidskraft med de rette kvalifikasjoner og kompetanse. Bedret infrastruktur og pendlingsmuligheter gir også økte muligheter for dagens bedrifter i Glåmdalsregionen å kunne rekruttere kompetansepersoner.

Kapittelet 3 omhandler del- og helfinansierte offentlige utviklingsprosjekter i Glåmdalsregionen de siste 10 år. Formålet med beskrivelsen å vise hvordan RDA midlene kan ses i en kontekst og som en forlengelse av andre innsatser, dels som en reaksjon på disse.

Glåmdalsregionen har en tradisjon for utviklingsarbeid organisert i samarbeid mellom næringer og myndigheter. Etableringen av SIVA på Kongsvinger i 1969 er et tidlig eksempel på dette (Kristoffersen, 2003). Omstillingsprogrammet Gla' i Glåmdalen(GiG) med penger fra stat og fylke ble etablert i april 1998. I en nasjonal evaluering av langtidseffektene av omstillingsprogram finner man at GiG har hatt størst effekt i når det gjelder kompetanseheving i næringslivet. Det ble i 2001 etablert et senter for nyskaping i treindustrien, Tretorget AS (TT). Dette ble delvis finansiert via GiG. TT har, og har hatt roller som innovasjonsaktør, inkubator, virkemiddelapparatets forlengede arm, nettverks fasilitator, kommersiell aktør, prosjektdriver og sekretariat for RDA-ordningen.

Etter bortfallet av regionalt differensiert arbeidsgiveravgift ønsket regjeringen å kompensere de rammede bedriftene og regionene gjennom tiltak som er kalt et «fullskala regionalpolitisk eksperiment». I dette ligger det at midlene kom med få sentrale føringer og det var opp til regionene hvordan man ville organisere arbeidet. Dette resulterte i mange ulike organisasjonsmodeller i ulike deler av landet. I Glåmdalsregionen valgte man å fortsette med en organisasjonsmodell som var utprøvd tidligere. I Solør ble det i 2003 etablert et fond, Mobiliseringsfondet, som en kompensasjonsordning for tapte arbeidsplasser ved utflytting av virksomheter i Jordan og nedleggelse av militærbasen Haslemoen. Erfaringer fra Solør ble senere brukt når man skulle etablere RDA-ordningen. I korte trekk har man valgt en styringsmodell med overrepresentasjon fra næringslivet, mens politiske myndigheter har liten formell påvirkning på beslutningsprosessene. Det har derfor gått en linje fra Mobiliseringsfondet til RDA-midlene når det gjelder styring og organisering.

Treindustrien i Glåmdalsregionen var gjenstand for en klyngeanalyse i 2003 og en reanalyse i 2008. Kort oppsummert viste den første analysen at Glåmdalsregionen er en sterkt spesialisert region, og et nasjonalt tyngdepunkt for næringen. Det ble pekt på en hel del utfordringer, som redusert sysselsetting og lavt kompetansenivå. Man fant få formelle og uformelle møteplasser for bedriftene, samt at det var et lite utviklet underleverandørsystem. Fem år senere ble det utarbeidet en reanalyse. I denne femårsperioden ble det startet opp og vært betydelig aktivitet innenfor flere utviklingsprosjekter som tok tak i utfordringene som ble identifisert i den første analysen.

Industrien i Glåmdalsregionen har etablert interesseorganisasjonen 7 Sterke. Denne har som mål å bidra til «regional næringsutvikling og politikk, vi vil skape regional attraksjon, stimulere til innovasjon og kompetanseutvikling, og markedsføre Sør-Hedmark som industriregion.» Organisasjonen ønsker innflytelse ved å påvirke beslutningsprosesser og med egne prosjekter. 7sterke har mottatt finansiering fra RDA- midlene, både i oppstarten og i driftsfasen. 7sterke har dannet 10nye som skal være et vekstselskap. 10nye er ment å foredle idéer og utvikler industribedrifter – nye og eksisterende.

Rapportens kapitel 3 og 4 går man gjennom hvordan RDA-midlene har blitt disponert, fordelt på geografi, bedrift og tiltak. I den første fasen var ordningen delt i tre geografiske områder; Solør (Grue, Åsnes og Våler), Nord Odal og Eidskog. I Solør prioriterte man kompetansehevende tiltak over dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet (66 % av midlene mot 25 % nasjonalt). Nest etter kompetanse ble rekrutteringstiltak prioritert høyest med tildelinger på 11,2 millioner i perioden. Solørbedriftene prioriterer også FoU noe høyere enn resten av landet.

I den første perioden (2004-2007) ble det fordelt 7,1 millioner i Nord-Odal kommune. I all hovedsak ble Mapei tildelt midlene, bortsett fra et marginalt beløp til Odal Næringshage Utvikling. De bedriftsrettede midlene gikk i all hovedsak til FoU og Innovasjon.

Eidskog kommune fikk tildelt til sammen 10,8 millioner i perioden 2004-2007. I innovasjon i ulike former var et prioritert område med nesten 60 prosent av prosjektene. Hydro Aluminium Profiler fikk tildelt den største andelen av de bedriftsrettede kompensasjonsmidlene (54 %) og nesten 70 prosent av prosjektene deres dreide seg om innovasjon. Magnor Glassverk fikk tildelt 22 % av kompensasjonsmidlene og også de hadde fokus på innovasjon på internasjonalt nivå. Prosjektene til Eidskog-Stangeskovene var i over 70 % av tilfellene rettet mot kompetanseheving, både i eksisterende bedrift og felles for bransjen. Magnor Næringshage ble i perioden etablert delvis finansiert av RDA midler.

De fleste områder fikk fra 1. januar 2007 tilbake ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. I Glåmdalsregionen fortsatte man i midlertid kompensasjonsordningen med næringsrettede utviklingsmidler (RDA-midler). Denne nye fasen skal vare ut 2013, og det er usikkert hva som skjer etter det. En av de viktigste organisatoriske endringene fra første til andre perioden var at ordningen i den nye fasen ble styrt av en felles styringsgruppe for alle kommunene (SNUS).

I perioden 2008 til 2011 har næringsaktører i kommunene Eidskog, Grue, Nord-Odal, Våler og Åsnes fått tildelt til sammen 33,9 mill. kroner i kompensasjonsmidler. Av dette ble 9 % brukt på investeringstiltak, 64 % på bedriftsrettede tiltak og 27 % på åpne felles tiltak (i følge IN rapportering). Sammenligner man prioritering av kompensasjonsmidlene i Glåmdalsregionen med landsgjennomsnittet har det vært et sterkt fokus på kompetanseheving i regionen og det har relativt sett blitt benyttet 4 ganger så mye midler på kompetanseheving i Glåmdalsregionen som landet for øvrig. Det har også blitt satset mer på næringslivsutvikling i regionen enn på landsbasis. I snitt har Glåmdalsregionen benyttet 1/3 av hva de har gjort ellers i landet på både samferdsel og attraktivitet.

Kapitel 5 er en vurdering av de resultater RDA har ført til på bedrifts- og systemnivå. Det deles opp i konkrete og indirekte resultater av fellestiltakene. Av konkrete fellestiltak nevnes 7Sterke som er en interesseorganisasjon for industribedriftene i de syv

Glåmdalskommunene. Målsetningen er uttalt å få makt og innflytelse. Dette vil man gjøre ved å 'gi industrien én stemme'.

Det vies relativt stor plass til kompetansehevende tiltak, og da spesielt Solørskolen og videreføringen av denne i prosjektet Videreføring av lederutvikling og fagkompetanse (VLF). Solørskolen var betegnelsen på flere kompetanse- og rekrutteringstiltak iverksatt ved hjelp av RDA-midler til bedrifter i Solør. Det er satset både på formalkompetanse, ved for eksempel å gi flere fagbrev. Samtidig er også etterutdanning/kurs satt i fokus. I Karlsson m.fl (2008) går man nøye inn på å beskrive og vurdere "Solørskolen", og konklusjonene er på generell basis at man anser dette til å gi positive bidrag for regionen og det lokale næringslivet. Det kan synes som VLF fortsetter denne positive utviklingen.

Når det gjelder indirekte virkninger av fellestiltak er det vanskeligere å skille ut hva som skyldes RDA og hva som kan tilskrives andre forhold. Fokuset er der det etter vår mening er tydeligst at RDA-midler har spilt en utløsende rolle. Dette gjelder generelt for industrien i regionene. Selv om det er en nedgang i sysselsettingen samlet i RDA-bedriftene, er de fleste bedriftene inne i en positiv utvikling. Spesielt Mapei opplever en vekst i både sysselsetting og omsetting. Mye av sysselsettingsreduksjonen har funnet sted i trelast- og trevareindustrien, som innbefatter flertallet av RDA-bedrifter. Samtidig har de fleste av disse bedriftene beholdt eller økt produksjon. Slanking av bedriften er et resultat av stadige effektiviseringer. Dette er nødvendig for å kunne opprettholde konkurranseevne.

RDA har blitt et viktig møtested for bedriftsledere. Det er avgjørende at de har noe konkret og viktig å drøfte på møtene (fordeling av midlene). Dette gir et godt insitament for å delta. I midlertid har møtene i seg selv blitt et viktig resultat. I tillegg ser man at lokale og regionale politikere og virkemiddelapparatet også har gode samarbeidsrelasjoner mot RDA. Vi ser altså tydelig utvikling mot styrkede nettverksrelasjoner mellom sentrale aktører i regionen, og at man på mange måter har fått en regional utviklingskoalisjon. Man kan med andre ord si at man ser en positiv utvikling i den sosiale kapitalen. Dette var i tidligere studier pekt på som en svakhet ved industrimiljøet i regionen, og utviklingen i det senere må derfor sees på som meget positiv.

På bedriftsnivå og har RDA-midlene vært svært viktige penger. De fleste av informantene hadde eksempler på tiltak og prosjekter de ikke ville kunne gjennomført, eller som hvert fall ville skjedd på et mye senere tidspunkt, uten hjelp av RDA-midler. På bakgrunn av intervjuene kan vi hevde at RDA midlene har hatt en viss addisjonalitet – man har gjennomført prosjekter som ellers ville vært vanskelig. Dette gjelder for ulike typer prosjekter; kompetanseheving, FoU og til og med rene investeringer.

Alle informantene vi har snakket med er i det store og hele enige om at RDA i Glåmdalsregionen har vært en suksess. Graden av suksess er man litt mer uenige om, men alt i alt mener informantene at dette er en fornuftig bruk av offentlige virkemidler. I

kapittel 6 går vi inn på hva vi oppfatter som de viktigste årsakene til dette. Midlene kommer uten klare retningslinjer fra KRD, og det er derfor stort handlingsrom for å utforme mandat for bruken av midlene. I Glåmdalsregionen har næringslivet selv gjort dette og de styrer også bruken av midlene.

Forvaltningsmodellen fungerer ved at Tretorget iklær sekretariatsfunksjonen. Dette gjelder for eksempel å gjøre klar saksframlegg, noe proaktivt arbeid samt å utarbeide referat fra møtene. Innovasjon Norge står for de forvaltning av finansene. Sagt på en litt annen måte – de er bank for ordningen. I følge informantene er denne organiseringen en av, sannsynligvis den viktigste, grunnene til at RDA-ordningen oppleves som en suksess. Det at næringslivet selv får bestemme hvordan midlene fordeles framheves av alle som uhyre viktig.

Et av de viktigste funnene våre er at de aller fleste av våre informanter vil beholde ordningen. Når vi spør er ikke alle skråsikre med en gang, men alle faller ned på den samme konklusjonen.

Det er fire grunner til at ordningen har vært så effektiv:

- Industrien har selv hatt styringa.
- Det er en ordning med lite byråkrati, og midler med langsiktighet og forutsigbarhet.
- Det har vært et stort eierskap med tilhørende involvering i ordningen.
- Det er god kompetanse og dyktige folk i sekretariatet og forvaltningen.

1 STATUS OG UTVIKLINGSTREKK I GLÅMDALSREGIONEN

Dette kapitlet er en gjennomgang av sentral statistikk for Glåmdalsregionen. Vi ser blant annet på demografi, næringsutvikling, pendling og avslutter med en vurdering av mulighetsrommet for regionen.

1.1 Generelt om regionen

Glåmdalsregionen er avgrenset iht. Hedmark fylkeskommunes planregioner og omfatter de 7 kommunene Kongsvinger, Nord-Odal, Sør-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes og Våler. I Hedmark avviker planregionene fra SSBs økonomiske regioner bare med hensyn til Vålers tilknytning.

Tabell 1: Regioninndeling og statistiske kjennetegn ved Glåmdalsregionen.

	Innbyggere 01.01.2012	Bef.endr. 2007-12	Innbygg. per km2	Innbygg. I tettsted	Syssels. innbygg.	Arbeids- plasser	Netto utpendling	Arb.plass 2006-11	Arbeidsg. avg.sone	Distr.pol. virkeområde	Økonomisk region SSB
402 Kongsvinger	17 522	2 %	18	71 %	7 843	8 223	-380	-4,3 %	I	III	0491 Kongsv.
418 Nord-Odal	5 141	2 %	11	28 %	2 373	1 575	798	4,7 %	Ia	II	0491 Kongsv.
419 Sør-Odal	7 859	1 %	16	37 %	3 859	2 389	1 470	-1,7 %	1		0491 Kongsv.
420 Eidskog	6 288	-2 %	10	37 %	2 772	1 893	879	-4,4 %	Ia	III	0491 Kongsv.
423 Grue	5 003	-3 %	6	38 %	2 303	1 993	310	-0,1 %	Ia	III	0491 Kongsv.
425 Åsnes	7 606	0 %	8	29 %	3 423	3 037	386	2,3 %	Ia	III	0491 Kongsv.
426 Våler	3 844	-1 %	6	36 %	1 801	1 458	343	-4,0 %	Ia	III	0493 Elverum
Glåmdalsreg.	53 263	0 %	11	46 %	24 374	20 568	3 806	-2,0 %			
Norge	4 985 870	7 %	14	79 %	2 562 000	2 562 000	0	7,3 %			

Kilde: SSB og KRDs hjemmesider.

Regionen har et bra utbygd veinett, i tillegg til jernbane til Sverige over Kongsvinger og Solørbanen (kun til gods). Alle kommunene ligger innenfor reiseavstand til Oslo på 2,5 timer.

Det er imidlertid bare Sør-Odal som ligger helt utenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Siden 2002/3 har Nord-Odal blitt med i det distriktspolitiske området, men kun slik at det kan mottas støtte til fysisk tilrettelegging (sone II). Ellers i regionen kan det fortsatt gis bedriftsrettet støtte. Satsene for investeringsstøtte i sone III er 10 % for store bedrifter, 20 % for mellomstore og 30 % for små.

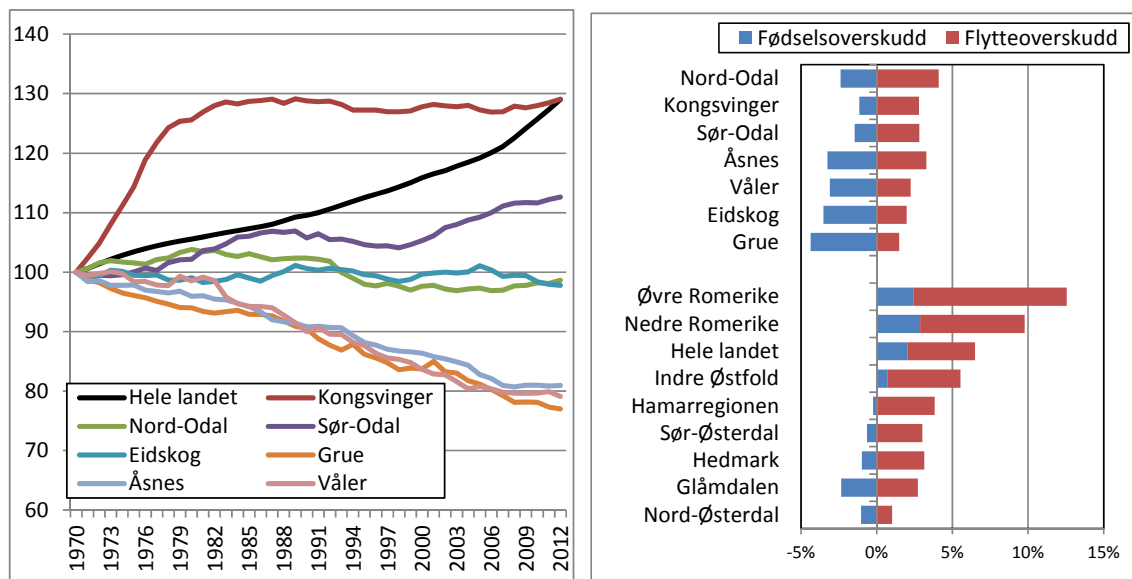
I perioden 2003-2006 gjaldt det en spesialordning for arbeidsgiveravgiften etter pålegg fra ESA. Dette ga opphav til de omfattende kompensasjonsmidler til Nord-Odal, Eidskog og Solørkommunene som omtales i andre kapitler.

Fra 2007 er ordningen med avgiftsreduksjon gjeninnført. Når det gjelder Nord-Odal, Eidskog, Grue, Våler og Åsnes er ordningen gjeninnført i en begrenset versjon ved at besparelsen mellom normalsatsen på 14,1 % og den reduserte satsen på 10,6 % ikke kan overstige et fribeløp på kr. 530.000¹. Videre er det nå bedriftens lokalisering, og ikke den ansattes bostedskommune, som bestemmer avgiftsreduksjonen. Dette vil isolert sett innebærer at bedrifter i Kongsvinger og Sør-Odal med ansatte fra de andre Glåmdalskommunene ikke lenger får noen avgiftsreduksjon for disse. Videre innebærer fribeløpsbegrensningen at bedrifter i de andre Glåmdalskommunene med lønnsutgifter over 15,1 mill. kroner (det vil si om lag 40 -45 årsverk pr. foretak) får økte lønnskostnader i forhold til i den gamle ordningen. Det er denne økningen i lønnskostnader som dagens ordning som SNUS forvalter er innrettet mot.

1.2 Befolkningsutviklingen

Etter en befolkningsvekst på nærmere 30 prosent gjennom 1970-tallet har Kongsvinger om lag samme innbyggertall i dag som på begynnelsen av 1980-tallet. Sør-Odal har hatt stabil vekst siden åpningen av Gardermoen i 1998. I denne perioden har folketallet i Nord-Odal og Eidskog vært relativt stabilt, men i siste femårs-periode har Nord-Odal hatt befolkningsvekst og Eidskog tilbakegang. Solørkommunene har hatt stabil tilbakegang gjennom de siste 40 år, men tilbakegangen har stoppet opp for Åsnes sin del de siste 5 åra. Den sterke befolkningsveksten i Norge siste 5 år, men som bare i begrenset grad har gitt utslag i Glåmdalsregionen, skyldes i hovedsak den høye arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa og Sverige.

¹ Fribe løpet er fastsatt med basis i EØS-regelverket for bagatellmessig støtte (også kalt de minimums støtte). Dette regelverket tillater at et samlet støttebeløp til et foretak på inntil 200 000 euro over en treårsperiode kan gis fritt uten ESAs godkjenning (svarende til 530 000 kroner pr. år med eurokurs på 8). EØS-regelverket stiller strenge krav til at foretakene ikke i tillegg mottar andre typer bagatellstøtte som fører til at bagatellmessig støtte samlet overskrider den nevnte grensen. Fribe løpsordningen må til enhver tid oppfylle de krav til kontroll som EØS-regelverket stiller.

Figur 1: Befolkningsendring Glåmdalskommunene 1970-2012. Fødsels- og flytteoverskudd 1.1.2007-1.1.2012.

Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av Statistisk Sentralbyrå

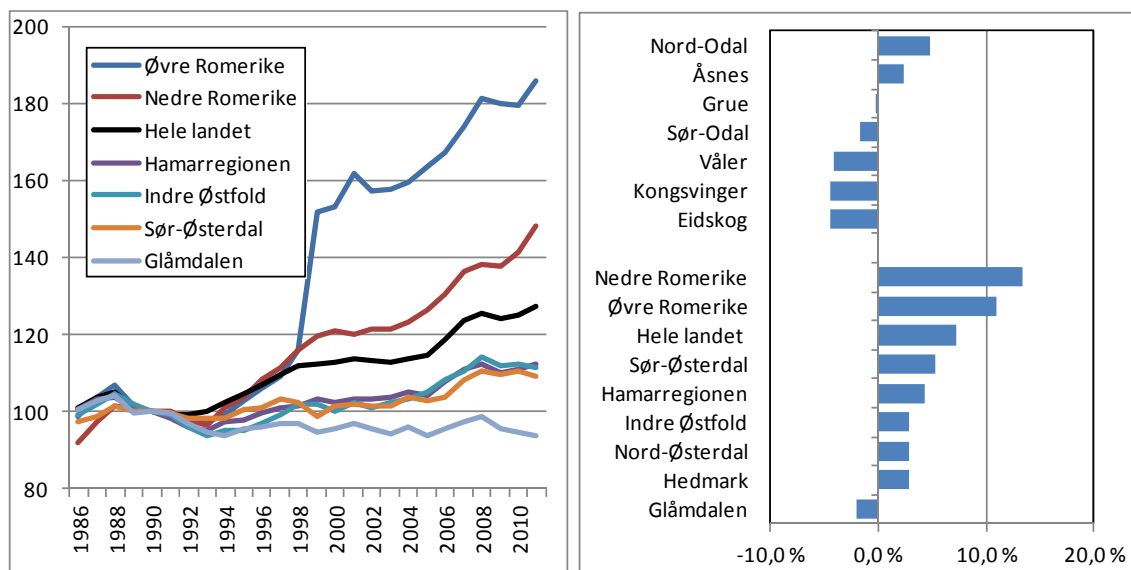
Alle kommunene i Glåmdalsregionen har fødselsunderskudd og må ha betydelig netto innflytting for å kunne stabilisere eller øke innbyggertallet. Vi ser at Glåmdalsregionen og alle regionens kommuner hadde netto tilflytting siste 5 år, men bare Kongsvinger og Odalskommunene tilstrekkelig til å få befolkningsvekst.

1.3 Nærings- og sysselsettingsutviklingen

Glåmdalsregionen har hatt en langt svakere sysselsettings- og næringsutvikling enn landet for øvrig og sine naboregioner de siste 20 år. Mens det på landsbasis er 30 prosent flere arbeidsplasser i dag enn i bunnen på lavkonjunktoren i 1993 har Glåmdalsregionen i dag samme antall arbeidsplasser som i 1993.

Utviklingen siste 5 årsperiode viser at Glåmdalsregionen har mistet drøyt 400 arbeidsplasser og det er bare Nord-Odal og Åsnes som har flere arbeidsplasser i dag enn for 5 år siden.

Den svake jobbskapingen er bekymringsfull og kan i noen grad ses i sammenheng med den svake befolkningsveksten. Det positive for regionen er jobbskapingen i naboregionene som bør kunne gi grunnlag for i første omgang pendlingsbasert tilflytting og deretter lokal jobbskaping i personrettet tjenesteyting. Pågående oppgradering av E16 og flere avganger på Kongsvingerbanen gir viktige muligheter i så måte.

Figur 2: Arbeidsplassutvikling Hedmarks regionene 1986-2011 (indeks 1990=100) og utvikling i Glåmdalskommunene 2006-2011 (4.kvartal).

Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av Statistisk sentralbyrå.

Av de totalt 20.568 arbeidsplassene i Glåmdalsregionen ved utgangen av 2011 var 19 prosent innenfor primærnærings og industri og de resterende 81 prosent innenfor ulike tjenesteytende næringer som bygg og anlegg, varehandel, transport, finansiell og forretningsmessig tjenesteyting, personlig tjenesteyting og offentlig sektor. På landsbasis er fordelingen 15 og 85. Jordbruk, skogbruk og særlig trelast og trevareindustri er overrepresentert i Glåmdalsregionen. Jordbruket er dobbelt så viktig i Glåmdalsregionen som på landsbasis, skogbruket 10 ganger så viktig og trelast- og trevareindustrien 7 ganger så viktig. Dette er alle næringer med fallende sysselsetting, regionalt som nasjonalt. Sysselsettingsnedgangen i jordbruket siste 10 år har vært mindre i Glåmdalsregionen enn på landsbasis, mens nedgangen i trelast- og trevareindustri har vært større.

Tabell 2: Arbeidsplassenes fordeling på næring/ sektor 2011 og utvikling i enkelt næringer 2006-2011 (4.kvartal).

	Arbeidsplasser etter næring 2011-4.kvart				Endring 2001-2011			
	Glåmdalsregionen	Glåmdalsregionen	Hedmark	Norge	Glåmdalsregionen	Glåmdalsregionen	Hedmark	Norge
Jordbruk	889	4 %	5 %	2 %	-68	-7 %	-12 %	-19 %
Skogbruk	471	2 %	1 %	0 %	-41	-8 %	-13 %	-5 %
Øvrig primærnæring og bergverk	114	1 %	0 %	3 %	12	12 %	2 %	84 %
Næringsmiddelindustri	283	1 %	2 %	1 %	-249	-47 %	-28 %	-7 %
Trelast- og trevareindustri	791	4 %	2 %	1 %	-274	-26 %	-29 %	-13 %
Gummi, plast, mineralsk industri	174	1 %	1 %	1 %	-160	-48 %	-20 %	-4 %
Metall- og metallvareindustri	361	2 %	1 %	1 %	-65	-15 %	-20 %	-17 %
Data- og elektrisk utstyrindustri	200	1 %	1 %	1 %	-5	-2 %	-9 %	-20 %
Maskinvareindustri	71	0 %	0 %	1 %	-101	-59 %	-14 %	36 %
Transportmiddelindustri ellers	62	0 %	0 %	0 %	-135	-69 %	-71 %	-25 %
Annen industri	445	2 %	2 %	4 %	-330	-43 %	-35 %	-30 %
Kraft og vannforsyning	77	0 %	1 %	1 %	-79	-51 %	-30 %	3 %
Bygg og anlegg	1 658	8 %	8 %	7 %	183	12 %	14 %	25 %
Varehandel	3 045	15 %	14 %	14 %	198	7 %	8 %	8 %
Hotell- og restaurant	341	2 %	2 %	3 %	-8	-2 %	-11 %	10 %
Samferdsel	1 084	5 %	4 %	6 %	-69	-6 %	-10 %	-4 %
Finansiell tjenesteyting	178	1 %	2 %	2 %	-72	-29 %	17 %	4 %
Forretningsmessig tjenesteyting mv.	1 209	6 %	7 %	12 %	107	10 %	16 %	27 %
Privat tjenesteyting	1 639	8 %	9 %	10 %	792	94 %	66 %	64 %
Kommunal tjenesteyting	5 394	26 %	24 %	19 %	-1 013	-16 %	-9 %	-6 %
Statlig tjenesteyting	1 949	9 %	11 %	10 %	713	58 %	112 %	89 %
Annet/ufordelt	133	1 %	1 %	1 %	38	40 %	136 %	155 %
Summer	20 568	100 %	100 %	100 %	-626	-3 %	5 %	13 %

Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av PANDA

Den pågående sysselsettingsreduksjonen i trelast- og trevareindustrien skjer gjennom stadige effektiviseringer i eksisterende bedrifter. Vikesland et al (2003) vurderte treindustrien i Glåmdalsregionen som svak sett i lys av negativ sysselsettingsutvikling. Karlsson et al (2008) stilte imidlertid spørsmål ved om en egentlig kan forvente at et slikt næringsmiljø skal kunne øke sysselsetting og lokal verdiskaping all den tid man domineres av bedrifter i tidlige foredlingstrinn og utsettes for sterk internasjonal konkurranse, utflaggingstrusler og løpende konkurranseulempe. Kanskje er overlevelse et mål på suksess med bakgrunn i forutsetningene. I så måte kan det konkluderes med at siden det ikke har vært nedleggelse av større enheter siste 10 år at sysselsettingsutviklingen i treindustrien er svakere i Glåmdalsregionen enn på landsbasis kan forklares i noen grad med strukturen innenfor treindustrien. Sysselsettingsutviklingen har vært bedre jo lenger ut i foredlingskjeden man er, mens Glåmdalsregionen har hovedtyngden i tidlige foredlingstrinn. Ser man for eksempel på bygg og anlegg som ligger i enden av verdikjeden, ser sysselsettingsutviklingen noe mer positiv ut.

Som det fremgår av bedriftsoversikten har omsetningen hatt noe bedre utvikling enn sysselsettingen. Dette indikerer at produksjonen er opprettholdt tross lavere sysselsetting. Ser en på produksjonsvolum har for eksempel sagbrukene i Glåmdalsregionen, dvs. i Eidskog, Brandval, Kirkenær og Våler har de tilnærmet samme årlige skurlastproduksjon i dag som de hadde på midten i 1990-tallet. Totalt skjæres det her nærmere 850.00 kubikkmeter tømmer. Sysselsettingen ved disse sagbrukene er imidlertid mer enn halvert siden 1997 og nesten halvert siden 2002.

Bedriftsoversikten viser videre at noen av RDA-bedriftene har hatt vekst i både sysselsetting og omsetning den siste 10 års-perioden. Spesielt gjelder dette Mapei som har mer enn doblet omsetning og økt sysselsettingen med over 50 prosent de siste 10 år. Også Glåma Bygg har i en periode hatt sterk vekst i omsetning og sysselsetting, selv om de helt nylig har møtt betydelige utfordringer.

Tabell 3: Sysselsatte og omsetning i større treindustribedrifter og andre RDA-bedrifter.²

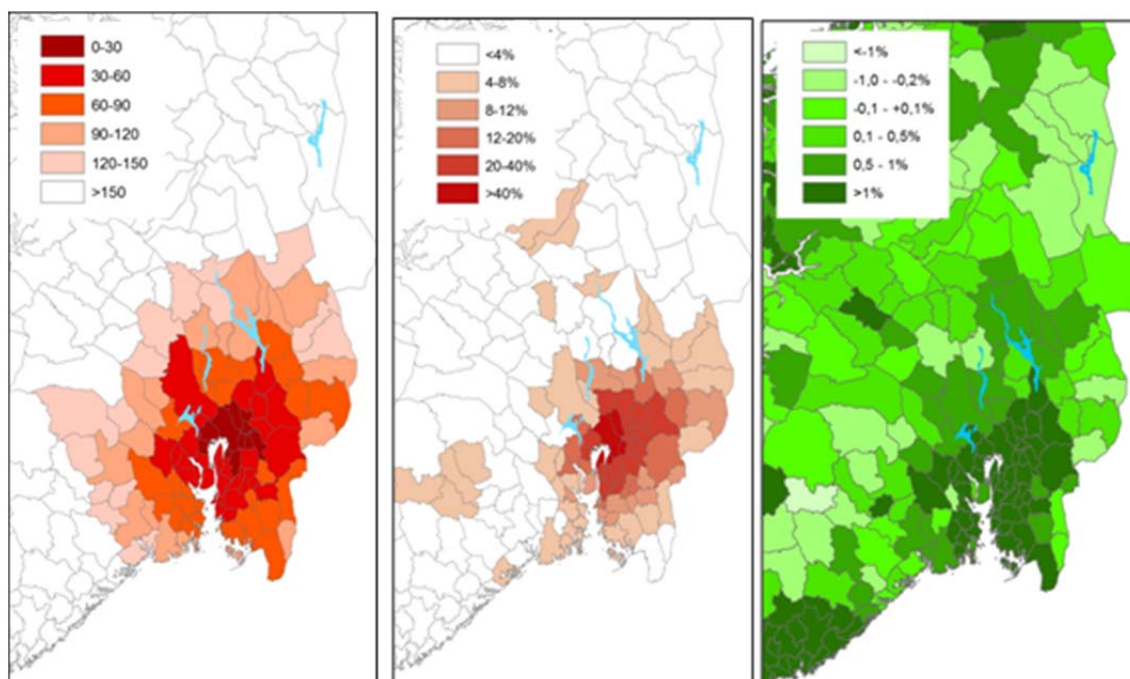
Navn	Poststed	Kommune	Sysselsatte			Oms.mill.kr.	
			2012	2007	2002	2011	2002
Forestia As	Braskereidfoss	Våler	199	210	258	679	509
Nordan As	Arneberg	Åsnes	97	118	108	-	-
Moelven Våler As	Braskereidfoss	Våler	60	103	123	280	316
Moelven Profil As (H-Profil)	Kirkenær	Grue	37	97	98	-	-
Bergene Holm As	Skarnes	Sør-Odal	55	82	113	-	-
Bergene Holm As	Kirkenær	Grue	38	48	63	-	-
Bergene Holm As	Brandval	Kongsvinger	37	44	48	-	-
Eidskog-Stangeskovene As	Skotterud	Eidskog	32	32	38	124	115
Solør Treimpregnering As	Kirkenær	Grue	26	25	28	47	45
Jordan Personal & Home Care As	Flisa	Åsnes	68	89	218	-	-
Mapei As	Sagstua	Nord-Odal	126	94	80	513	210
Magnor Glassverk As	Magnor	Eidskog	41	51	73	46	56
Hydro Aluminium Profiler As	Magnor	Eidskog	129	157	136	-	-
Glamox Asa (Luxo)	Kirkenær	Grue	61	74	92	-	-
Glåma Bygg As (Flisa Bygg)	Kirkenær	Grue	67	54	38	112	53

1.4 Mulighetsrommet

Gjennom de siste 10-15 åra har det skjedd en betydelig regionforstørring i Norge og Sverige som en følge av bedre fysisk infrastruktur i form av veier, kollektivtilbud og bredbånd, endret yrkes- og næringsstruktur og mer fleksible arbeidsformer (fleksitid, hjemmekontor mv.). Dette gjør det mulig å separere beslutninger om bosted og arbeidssted innenfor stadig større geografiske områder.

² Sysselsettingstallene er hentet fra NIBR og basert på SSBs bedrifts- og foretaksregister. Omsetningstallene er hentet fra Ravninfo og gjelder for de respektive foretak, mens sysselsettingstallene kun gjelder virksomheten i Glåmdalskommunene. Omsetningstallene for Forestia inkluderer en mindre virksomhet i Kvam i Oppland og tallene for Eidskogs-Stangestovene en mindre virksomhet i Vikodden i Akershus. Streker angir at virksomhetene i Glåmdalsregionen inngår som begrensede deler av større foretak utenfor regionen. Bergene Holms avdelinger i Skarnes og Brandval omfattes ikke av RDA-ordningen.

Fra et policyaspekt er det en viktig effekt av regionforstørring at det gir flere kommuner/regioner mulighet for tilflytting og befolkningsvekst, også uten at de har jobber å tilby i utgangspunktet. Spesielt innenfor pendlingsområder rundt storbyene er den kanskje viktigste næringspolitikken å satse på å utvikle infrastrukturen og dermed bedre pendlingsmulighetene og å satse på ulike tiltak som skaper attraksjonskraft som bosted. Dermed kan man realisere befolkningsvekst gjennom pendlingsbasert tilflytting. Foreløpig upubliserte beregninger viser f.eks. at det på Østlandsområdet i Norge er en sterk statistisk samvariasjon mellom kommuners reisetid til Oslo, innpendling til Oslo og befolkningsvekst. Forholdet er illustrert i figuren under.

Figur 3: Reisetid til Oslo 2012 - Andel Oslo-pendling 2011 - Befolkningsvekst 2007-2012.

Kilde: Østlandsforskning

Potensialet for befolkningsvekst gjennom pendlingsbasert tilflytting bør være betydelig i deler av Glåmdalsregionen når en ser hvilken arbeidsplassutvikling som skjer i naboregionene på Romerike og i Oslo og med bakgrunn i det boligpresset som ventes fremover i Osloområdet hvis SSBs befolkningsfremskrivninger slår til. Her vil selv middelsfremskrivningene gi nær 450.000 nye innbyggere i Oslo og Akershus frem mot 2040. I tillegg skjer det for tiden mye på infrastrukturuområdet, både gjennom vegutbygging og bedret togforbindelse:

Stortinget har gjennom Nasjonal Transportplan (NTP) vedtatt at E16 (riksveg 2) skal utvides til en firefelts veg på strekningen Kløfta-Kongsvinger. Prosjektet delt inn i fire delstrekninger:

- Kløfta-Nybakk (Ullensaker). Denne strekningen på 10,4 kilometer ble bygget i perioden august 2004 til oktober 2007.

- Nybakk-Herbergåsen (Ullensaker og Nes). Byggingen av firefelts veg med midtdeler er ventet og tas i siste del av NTP sin planperiode fra 2010 til 2019.
- Herbergåsen-Slomarka (Nes og Sør-Odal). Byggingen av firefelts veg med midtdeler er ventet og tas i siste del av NTP sin planperiode fra 2010 til 2019.
- Slomarka-Kongsvinger (Sør-Odal og Kongsvinger). Denne strekningen på 17 kilometer bygges i perioden fra 2011 til 2014.

Disse prosjektene vil bedre forutsetningene for pendlingsbasert tilknytting. Kanskje like viktig er omleggingen til timesruter på jernbane fra 9. desember 2012. Med dette får Kongsvinger og Skarnes 21 daglige avganger til Oslo. En veldig forbedring siden man ikke skal ikke langt tilbake i tid før det var kun 5 daglige avganger (Ørbeck & Køhn, 2006). Utvikling av kollektivtilbudet er viktig både fordi dette er mer attraktivt for langpendlere i mange høyutdanningsyrker (Engebretsen og Gjerdåker 2012, Engebretsen m. fl. 2012) og for å unngå at økende mobilitet bryter med målene om en bærekraftig utvikling.

Lykkes man med satsing på bosetting og pendlingsbasert tilflytting vil det etter hvert kunne skapes næringsutvikling og nye arbeidsplasser både i den personrettede servicesektoren, som i stor grad «følger etter folk der de bor» og i andre næringsvirksomheter der det er viktig å kunne rekruttere arbeidskraft med de rette kvalifikasjoner og kompetanse. Bedret infrastruktur og pendlingsmuligheter gir også økte muligheter for dagens bedrifter i Glåmdalsregionen å kunne rekruttere kompetansepersoner.

2 REGIONALE PROSESSER, PROSJEKTER OG EVALUERING DE SISTE 10 ÅRENE

Dette kapitlet omhandler del- og helfinansierte offentlige utviklingsprosjekter i Glåmdalsregionen de siste 10 år. Formålet med beskrivelsen er ikke primært å historisk beskrive hendelser, personer og aktører, men snarere å vise hvordan RDA midlene kan ses i en kontekst og som en forlengelse av andre innsatser, dels som en reaksjon på disse.

Mange av disse prosjektene og prosessene er nært knyttet til Tretorget AS. Først vil vi derfor gi et litt historisk tilbakeblikk på utviklingsarbeidet i Glåmdalsregionen og som ledet frem til etableringen av Tretorget.

2.1 Forhistorien

Dette kapitlet er i stor grad hentet fra Karlsson m.fl. (2008). Glåmdalsregionen har en tradisjon for utviklingsarbeid organisert i samarbeid mellom næringer og myndigheter. Etableringen av SIVA på Kongsvinger i 1969 er et tidlig eksempel på dette (Kristoffersen, 2003). Kongsvinger ble et industrielt og befolkningsmessig vekstsenter fram mot 1980 som følge av et kollektivt entreprenørskap der stat, kommune, lokal bank, presse og næringsliv utgjorde et utviklingsfelleskap. Fra 1969 til 1980 økte befolkningen i Kongsvinger fra 13.839 til 17.229 (Kristoffersen, 2003), mye som følge av dette kollektive arbeidet. Utgangspunktet for det kollektive løftet i Kongsvinger var en allmenn forståelse av krise i regionen; sysselsettingsnedgang i skogbruket, stor innpendling til Oslo og et nasjonalt behov for å hindre uttynning av distriktene med dertil medførende fortetting i Osloområdet. Industrireising ble botemiddelet for en Kongsvinger-region i tilbakegang og en nasjon med stort press på hovedstadsområdet. Perioden 1970 til 1980 var i nasjonal målestokk en regionalpolitisk suksess, målt i sysselsettings- og befolkningsmessige størrelser. Dette gjaldt ikke minst for Kongsvinger.

2.2 Gla' i Glåmdalen

Utover på nittitallet ble like fullt regionen nok en gang definert som en region i krise; akterutseilt, nærings- og kompetansemessig og fikk etter hvert status som omstillingsregion. Med bakgrunn i befolknings- og sysselsettingsnedgang (samt lavt utdanningsnivå) ble regionen innvilget omstillingsstatus i 1997. Kompetanse ble, i

motsetning til tidligere, fokus i regional utviklingsammenheng. Et omstillingsprogram med penger fra stat og fylke ble etablert i april 1998 (Kristoffersen, 2003). Programmet fikk navnet Gla' i Glåmdalen, med det regionale utviklingsselskapet Glåmdalsvekst som operativt organ. Regionalt sysselsettingsfall, ikke bare i skogbruket men i hele treindustrien (fra 2100 sysselsatte i 1986 til 1302 i 1995, Aasen 2005) ble programmets kanskje viktigste legitimitet. Regionen oppfylte ikke de formelle kravene fra staten om blant annet sysselsettingsnedgang på 10 % for å bli definert som omstillingsregion, men fikk innpass som følge av nedgangen i denne regionalt viktige næringen. I en nasjonal evaluering av langtidseffektene av omstillingsprogram finner man at Gla' i Glåmdal har hatt størst effekt i når det gjelder kompetanseheving i næringslivet. Dette medførte at flere bedrifter ble opptatt av nyskaping og utvikling i dag. En utfordring er fortsatt å skape attraktive kompetansearbeidsplasser som kan trekke til seg ung arbeidskraft med høyere utdanning (Sand m. fl. 2010). Alt i alt gir denne evalueringen omstillingsprogrammet Gla' i Glåmdal relativt gode skussmål, selv om man peker på at det var litt turbulent underveis. Dette står noe i kontrast til tilbakemeldinger fra informantene i denne rapporten. Uten å overdrive beskriver de GiG gjennomgående som ikke spesielt vellykket.

2.3 Prosesser i Solør

I Solør ble det i 2003 etablert et fond, Mobiliseringsfondet, som en kompensasjonsordning for tapte arbeidsplasser ved utflytting av virksomheter i Jordan og nedleggelse av militærbasen Haslemoen. Fondet var på 16 millioner og var et spleiselag mellom KRD, Solørkommunene, fylkeskommunen / Innovasjon Norge, Sparebanken Hedmark, Grue Sparebank og Eidsiva. Midlene ble benyttet til investeringer i små og mellomstore bedrifter i Solør. Store bedrifter som Moelven og Forestia ble ikke tilgodesett i fondet. Til å drive fondet ble det satt sammen en styringsgruppe som i hovedsak besto av næringslivsrepresentanter, samt observatører fra lokale og regionale myndigheter. Tretorget var ikke en del av fondet men ble etter hvert trukket inn i arbeidet, hovedsakelig ved at Innovasjon Norges representant, Per Ottar Walderhaug og Ola Rostad i Tretorget knyttet kontakt.

Erfaringer fra Solør ble senere brukt når man skulle etablere og posisjonere seg med tanke på bruken av RDA midler. I korte trekk går denne modellen ut på at man har en overrepresentasjon av bransjerepresentanter, mens politiske myndigheter har liten formell påvirkning på beslutningsprosessene. Denne modellen, og for så vidt også andre elementer i organisering og styring, var «testet» ut i Mobiliseringsfondet slik at Solør hadde en struktur som gjorde at man raskt kunne mobilisere og utnytte de mulighetene som kompensasjonsfondet ga. Det har derfor gått en linje fra Mobiliseringsfondet til RDA-midlene når det gjelder styring og organisering. Denne linjen, og muligheten for å utvikle systemer over tid, har trolig medført en læring i hele systemet, også i FoU og virkemiddelapparat (Yttredal m.fl. 2007, s.37).

Ola Rostad ble tilsatt som daglig leder i TT i desember 2002 og en av hans første oppgaver i denne stillingen ble, etter instruks fra styret, å skaffe best mulig kompensasjonsordninger for de bedriftene som ble rammet i Solør. Styringsgruppa for RDA Solør ble etablert i januar 2004 i samspill med Innovasjon Norge /Mobiliseringsfondet. Brev fra fylkeskommunen til regionrådene med oppfordring om å etablere regionale prosesser rundt bruken av midlene, ble sendt 29. januar 2004. Solørregionen var raskt på banen og forsøkt å legge premisser. I tillegg var Tretorget avgjørende for å skaffe Hedmark et bransjeprogram, finansiert av kompensasjonsfondets bransjemidler. Etableringen av en lokal styringsgruppe i Solør og den effektiviteten den tidlig fikk, skyldes nok ikke minst at en del systemer og relasjoner var på plass via Mobiliseringsfondet.

Intervjuer med bedrifter omfattet av kompensasjonsordningen, viser Tretorget sine viktige roller i innledende fase. En bedriftsrepresentant hevder at Tretorget synliggjorde hvilke midler man hadde «krav» på og hvordan disse kunne erverves.

2.4 Tretorget og Trepiloten

Det ble i omstillingsprogrammets regi startet et arbeid for å etablere et kompetansesenter for treindustrien men industrien viste lite interesse for initiativet (Aasen, 2005). Arbeidet ble holdt oppe av noen lokale interessenter, noen utenfra, samt politikere og virkemiddelapparat. Det ble i 2001 etablert et senter for nyskaping i treindustrien, Tretorget AS (TT). TT har, og har hatt roller som innovasjonsaktør, inkubator, virkemiddelapparatets forlengede arm, nettverksfasilitator, kommersiell aktør, prosjektdriver og sekretariat for kompensasjonsordningen for bortfall av regionalt differensiert arbeidsgiveravgift (RDA ordningen).

Etter etableringen av Tretorget AS (TT) i 2001 gikk selskapet gjennom en søke- og konsolideringsfase for å finne de strategiske grepene som kunne adresseres de utfordringer treindustrien sto overfor (Aasen, 2005). Viktigste finansieringskilde i startfasen var prosjektet Prosjekt Tre, Nyskaping og Design som var støttet av blant annet Gla' i Glåmdalsregionen og Hedmark Fylkeskommune. Prosjektleder for dette prosjektet, Charlotte Holmen, ble i 2002 daglig leder for Tretorget. Senere samme år ble selskapets ledelse endret og Ola Rostad blir ansatt som daglig leder i en 100% stilling. Selskapet ble etter hvert operatør for Arenaprogrammet Trepiloten. Fra høsten 2002 startet Trepiloten som et forprosjekt. Dette programmet var vesentlig for å finansiere Tretorget sine virksomhet fra 2004 til 2005 (Aasen, 2005). Som grunnlag for å søke Arenafinansiering ble det i 2002 gjennomført en undersøkelse omkring den regionale treindustriens klynge-egenskaper. Denne undersøkelsen ble avrapportert i 2003 (Vikesland m.fl. 2003) og var et samarbeid mellom Bedriftsøkonomisk Institutt og Østlandsforskning/VS2010.

Tretorget fant sin arbeidsform blant annet gjennom å drifte Arenaprogrammet, men næringslivet var fremdelesvar noe lunkne til aktiviteter i regi av TT. Til tross for at

bedriftene gjennom Arena forprosjektet hadde signaliserte ønske om flere møteplasser for industrien, måtte flere arrangementer avlyses på grunn av lav interesse fra bedriftene. Trepiloten ble ledet av tre forskjellige prosjektledere før Arenaprogrammet besluttet å avslutte Trepiloten i 2005. I en senere evaluering har prosjektmedarbeidere blant annet pekt på manglende engasjement fra næringslivet samt rotete oppstart som grunner for at Trepiloten ikke lyktes (Ericsson, 2006). I forbindelse med datainnsamling til denne rapporten har det kommet fram at tilgang til RDA midler var en av grunnene til at arenaprojektet Trepiloten gikk skeis. Det ble mye fokus på de store RDA midlene og ikke nok ressurser og lederskap til å dra et arenaprojekt i tillegg. Kort sagt, RDA kom med mye penger – ble en viktige(ere) arena. I dag anslår daglig leder Ola Rostad at i TTs samlede virksomhet rettes omtrent 80 % mot eksisterende virksomheter og 20 % med nye (personlig intervju 16.10.12).

Etter Arenaprogrammets avslag til videre finansiering i 2005 tok Hedmark Fylkeskommune og Innovasjon Norge Hedmark over finansieringsansvaret for å føre prosjektet videre.

2.5 Glåmdal som treindustriell region – hva viste tidligere analyser

Treindustrien utgjør en viktig del av næringslivet i Glåmdalsregionen og over halvparten av bedriftene i RDA-ordningen er treindustribedrifter (Forestia AS og Moelven Våler AS i Våler kommune, NorDan AS i Åsnes kommune, Bergene Holm (Kirkenær Bruk) AS, H-Profil AS og Solør Treimpregnering AS i Grue kommune samt Eidskog-Stangeskovene i Eidskog kommune). Det er derfor naturlig at nettopp denne næringen blir viet ekstra oppmerksomhet. I dag har regionen en meget kompetent og oppgradert tremekanisk industri. Dette er et resultat av langsiktige investeringer som i stor grad startet før RDA ordningen ble satt i gang, men RDA midlene har bidratt til å holde denne investeringstakten oppe.

Treindustrien i Glåmdalsregionen var gjenstand for en klyngeanalyse i 2003 (se Vikesland, Dirdal og Ørbeck: Skog- og trenæringen i Glåmdalen – en analyse av status og utfordringer for næringsmiljøet i regionen) og en reanalyse i 2008 (se Karlsson, S., Kristoffersen, J., Leirvik, B. og Ørbeck, M: Treklynga i Glåmdal – 5 år etter - En reanalyse av skog- og trenæringen i Glåmdalsregionen ØF-rapport 2008/16). Siden dette dekker så store deler av det berørte næringslivet over en så lang periode vil vi det følgende kort oppsummerende hovedkonklusjonene i disse to analysene.

Konklusjoner i klyngeanalysen fra 2003

Vikesland, Dirdal og Ørbeck (2003) ga en inngående analyse av skog- og trenæringen i Glåmdalsregionen. Analysen hadde et generelt utgangspunkt i teori om næringsklynger, og fokuset var derfor på koblinger mellom de ulike aktørene (bedrifter, utdanningssystem,

FoU, virkemiddelapparat, kapital- og IKT-miljøer mm). Teorien sier at de tette koblingene bidrar til at næringens ressursgrunnlag kontinuerlig oppgraderes, spesielt når det gjelder kompetanse og innovasjonsevne. Kartlegging av innovasjonspress, kunnskapskoblinger og faktorgrunnlag var områder som ble vektlagt.

Kort oppsummert viste denne analysen at Glåmdalsregionen er en sterkt spesialisert region, og et nasjonalt tyngdepunkt for næringen. Nasjonale aktører dominerer blant foretakene og det var et fokus på effektivisering og lite nyetablering. Det ble også pekt på en hel del utfordringer, som redusert sysselsetting og svak verdiskapings- og omsetningsvekst. Bedriftene scoret lavt på vekstambisjoner, FoU, innovasjonsaktivitet, kompetanseheving, samhandling og mobilitet. Det ble også pekt på det dette er en geografisk stor region, og det er ulike "regionale orienteringer". Det var også noen utfordringer i det industrielle systemet ved at det var få formelle og uformelle møteplasser for bedriftene, samt at det var et lite utviklet underleverandørsystem. Samtidig manglet regionen egne utdannings- og FoU-institusjoner.

Analysen viste også at det var styrker hos skog- og trenæringen i regionen. Den viktigste var beliggenheten som man anså som en velegnet (av noen optimal) lokalisering av treindustri, blant annet med god tilgang på råstoff med høy kvalitet. Region har tradisjoner i næringen, og det var investert mye i form av infrastruktur og produksjonskapital. Det ble også vurdert at det var et godt rekrutteringsgrunnlag. Det ble vurdert at det var gode markeds- og utviklingsmulighetene, men noe usikkerhet knyttet til veksten i Øst-Europa. Tross alt hadde næringen allerede overlevd i en svært tøff internasjonal konkurransesituasjon med trusler om utflagging. Det ble også pekt på et spennende bedriftsnettverk og utviklingsprosesser rundt Tretorget

Rapporten avsluttet med en anbefaling om at:

- Glåmdalsregionen bør ha en sentral fasilitatororganisasjon som har god forankring i bedriftene, og røtter i kunnskapsmiljøene
- Fasilitatororganisasjonen bør fungere som en fellesgodeprodusent som blir oppfattet som attraktiv og åpen for alle blant bedriftene. Vanligvis et miljø som produserer, informerer og formidler kunnskap og tjenester som har preg av å være fellesgoder
- En fasilitator kan styrke næringen i Glåmdalsregionen gjennom fire funksjoner
 - Vert – legge til rette for aktørene i miljøet (infrastruktur, lokaler, tilby administrative tjenester og tjenester tilknyttet nyskaping etc.)
 - Selger – fronte miljøet utad, tiltrekke personer, bedrifter og ressurser
 - Koblingsagent – bygge arenaer og ånd for kommunikasjon, samarbeid og kompetanseheving
 - Gartner – inkubatorrolle for å fremme nyskaping og nyetablering

- Innretningen på arbeidet bør baseres bl.a. på de svakheter ved næringsmiljøet som ble avdekket i klyngeanalysen og de ønsker og behov bedriftene selv har uttrykket.
- Bedriftene prioriterte selv tilbud om hjelp overfor virkemiddelapparatet, uformelle bransjetreff og rekrutteringshjelp.
- Dybdeintervjuene avdekket behov for prosjektledelse av fellesprosjekter mellom bedrifter, dvs. noen som tok tak i og sjekket ut ideer.
- En ordning med arbeidskraftsutveksling/hospiteringsordning tilkopleet kompetansehevingstiltak mellom et utvalg bedrifter kan "lappe på" problemet med lav mobilitet og stimulere til både økt kompetanse hos den enkelte ansatte, økt ide-/kunnskapsspredning mellom bedriftene (jf. den "skrikende mangel på ustabil arbeidskraft") og bedre kapasitetsutnyttning.

Reanalysen fra 2008

I 2008 ble det laget en reanalyse med samme tematiske og geografiske innretning (se Karlsson, S., Kristoffersen, J., Leirvik, B. og Ørbeck, M. (2008) Treklynga i Glåmdal – 5 år etter - En reanalyse av skog- og trenæringen i Glåmdalsregionen). Det var da gått ca. 5 år siden de forrige analysene ble gjennomført og anbefalingene gitt. I denne perioden ble det startet opp og vært betydelig aktivitet innenfor flere utviklingsprosjekter som tok tak i utfordringene som ble identifisert i analysen, både innenfor Trepiloten, Trefylket og Lokal Styringsgruppe Solør.

Det overordnede formålet med reanalysen var å se på utviklingstrekk for trebasert industri i Glåmdalsregionen, og særlig det som i Vikesland m.fl. 2003 ble tolket som svakheter. I reanalysen hadde man også et systemisk tilnærming der treindustrien er en del av et system hvor FoU og virkemiddelapparat inngår. I tillegg til de variablene som ble belyst i 2003 analysen, så man også på industriens omgivelser (som forskningsmiljøer og virkemiddelapparat) endret perspektiver og «holdninger» i samme periode.

Denne systemiske forståelsen av næringen ble også illustrert ved det som ble oppfattet som en reorientering hos Tretorget fra fokus på nyskaping gjennom gründerskap og nye produkter til:

- Løpende innovasjon ved markedstilpassing og effektivisert produksjon, organisasjonsutvikling og "overlevelse" hos de etablerte virksomhetene.
- Nettverksutvikling ut i fra kost/nytte for denne type bedrifter (ta dem på alvor)

Reanalysen stilte kritiske spørsmål til hvorvidt en Portersk klyngeanalyse var det beste verktøyet for å forstå næringsmiljøet i regionen, som er preget av råvarenær prosessindustri med sterke konsernkoplinger og skalafordeler. Det ble pekt på at en interessant side ved treindustrien i Glåmdalsregionen er at bedriftene i stor grad er filialer i nasjonale og internasjonale konsern, en utvikling som er forsterket gjennom oppkjøp. Resultatet er det knapt er igjen sagbruk i Glåmdalsregionen som ikke er eid av Moelven

eller Bergene Holm og de største bedriftene ellers er eiet av nasjonale eiere som Byggma (Forestia), Johs Rasmussen (Nordan Arneberg) og H-gruppen. En slik «filialisering» kan på den ene siden hindre utviklingen av et regionalt velfungerende klynger. På den annen side kan konsernmodellen være en måte å internalisere noen av de positive eksternaliteter som ligger i bunnen for klusterfokus. Spørsmålet er dermed om enkeltbedrifter vel så gjerne kan oppnå samspillseffekter/klyngeegenskaper gjennom «konserndeltakelse» som gjennom regionale klynger.

Den tidligere undersøkelsen vurderte også industrien som svak sett i lys av negativ sysselsettingsutvikling. I reanalysen diskuteres det om en egentlig kan forvente at et slikt næringsmiljø skal kunne øke sysselsetting og lokal verdiskaping sett i lys av å domineres av bedrifter i tidlige foredlingstrinn samt sterk internasjonal konkurranse, utflaggingstrusler og løpende konkurranseulempe. Dette åpner opp for diskusjoner og et tilbakevendende regionalpolitisk dilemma; skal det offentlige delta i utviklingsprosjekter i næringer som reduserer sysselsettingen for å være konkurransedyktige.

2.6 Nyere omstillingsprogrammer og utviklingsprosjekter

Arbeidet med omstilling og nyskaping i regionen fortsetter på andre arenaer enn RDA også. Det kan virke som det er en god dialog med RDA systemet og andre lignende tiltak i regionen.

Omstilling i Kongsvinger

Som en konsekvens av finanskrisen og samt strukturelle endringer i regionen (herunder bortfallet av rundt 500 arbeidsplasser i Kongsvinger), fikk Kongsvinger kommune i 2011 etablert et omstillingsprogram. Dette er et spleiselag der KRD står for halvparten, mens Kongsvinger kommune, Hedmark fylkeskommune og SIVA finansierer resten. Til sammen utgjør dette fire millioner hvert år fra 2011 til 2014.

I dette omstillingsprogrammet vil man satse langs to hovedspor:

- En styrking av industriutviklingen for å få konsolidert Kongsvinger og regionen som en sentral industriregion i Innlandet.
- En økt satsing på kunnskapsbasert næringsliv (KIFT) ut fra den antakelse om at det her er vekstmuligheter framover og arbeidsplasser antas være gunstig for å kunne beholde eller rekruttere godt utdannede og yngre mennesker til regionen.

Hedmark Kunnskapspark har ansvar for den delen av omstillingsprogrammet som vedrører såkalte kunnskapsvirksomheter (ikke industri), kalt K+. Dette sammen med 10 nye er strategier for å styre nyetableringer (Kongsvinger Kommune 2012).

7sterke og 10nye

7. februar 2007 stiftet industrien i Kongsvingerregionen 7sterke. Navnet henspiller på de sju kommunene som utgjør Kongsvingerregionen – Våler, Åsnes, Grue, Sør-Odal, Nord-Odal, Eidskog og Kongsvinger. 7sterke har som mål å bidra til «regional næringsutvikling og politikk, vi vil skape regional attraksjon, stimulere til innovasjon og kompetanseutvikling, og markedsføre Sør-Hedmark som industriregion.» Organisasjonen har ønsket innflytelse gjennom å påvirke beslutningsprosesser og egne prosjekter. 7sterke har mottatt finansiering fra RDA midlene, både i oppstarten og i driftsfasen.

7sterke har dannet 10nye AS som skal være et vekstselskap. 10nye er ment å foredle idéer og utvikler industribedrifter – nye og eksisterende.

3 TILTAK OG PROSJEKTER PÅ BEDRIFTS- OG SYSTEMNIVÅ I DEN FØRSTE PERIODEN AV RDA

I dette kapitlet vil vi gå gjennom hvordan RDA midlene var disponert fordelt på geografi, bedrift og tiltak i RDA ordningens første periode (2003 – 2007). Først vil vi gå litt nærmere inn hva kompensasjon for regional differensiert arbeidsgiveravgift egentlig er.

3.1 Hva er RDA?

Differensiert arbeidsgiveravgift innebærer at landet er delt inn i ulike arbeidsgiveravgiftssoner, hvor det betales lavere satser i distriktene enn i sentrale strøk. Differensiert arbeidsgiveravgift er målrettet ved direkte å redusere kostnaden ved å sysselsette personer i distriktene, og forutsigbar fordi den er automatisk tilgjengelig for alle bedriftene. Etter pålegg fra ESA ble systemet med regionalt differensierte satser vesentlig innskrenket etter 2003, men fra 2007 fikk mesteparten av det området som hadde nedsatte satser i 2003 tilbake ordningen med lavere arbeidsgiveravgift. Som kompensasjon for avviklingen av differensiert arbeidsgiveravgift har man i disse to periodene hatt ordninger for å godtgjøre avgiftsøkningen. I dag utgjør kompensasjonen drøyt 600 millioner kroner for hele landet. Den går til distrikter der arbeidsgiveravgiften er høyere enn i gamle dager. Fra 2007 beregnes den differensierte arbeidsgiveravgiften på grunnlag av hvor virksomheten er lokalisert, mot tidligere ordning der den ansattes bosted var avgjørende for sats. Endringen skyldes at ESA ikke lenger tillater at det gis støtte utenfor det geografiske virkeområdet for regional

Soner differensiert arbeidsgiveravgift

Sone 1: Vanlig avgift (14,1 %) 171 kommuner, inkludert hele Østfold, Vestfold og Akershus, samt Oslo.

Sone 1a: 10,6 % opp til 530.000 kroner per foretak, deretter vanlig avgift. 54 kommuner i 12 fylker.

Sone 2: 10,6 %. 65 kommuner i 10 fylker.

Sone 3: 6,4 %. 32 kommuner i fem fylker (**Hedmark**, Oppland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag).

Sone 4: 5,1 %. 81 kommuner i fem fylker (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms). Bodø og Tromsø har 7,9 % i avgift.

Sone 5: Ingen avgift. 26 kommuner i Nord-Troms og Finnmark (alle).

Kilde: Pedersen 2012

differensiert arbeidsgiveravgift. Kommunene Nord-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes og Våler i Sør-Hedmark fikk ikke tilbake differensiert arbeidsgiveravgift i 2007. Disse kommunene har i stedet fått en kompensasjon gjennom næringsrettede utviklingsmidler (RDA-midler). 31. desember 2013 utløper ordningen med godtgjøring for økt arbeidsgiveravgift, og det foregår i dag en diskusjon om kan og skal videreføres.

Selv om KRD har endret regelverket noe (bl.a. midlene beregnes nå ut fra hvor virksomheten er lokalisert, og ikke ansattes bosted), har prinsippene stort sett vært de samme i de to periodene. Det er bedrifter med lønnskostnader over et visst nivå (større enn fribeløpsordningen) som rammes, og som skaper grunnlaget for næringsrettede midler til regional utvikling (RDA-midler). For Glåmdalsregionen sin del har noe gått direkte tilbake til bedriftene som har blitt rammet. Disse midlene har blitt benyttet etter bedriftenes ønske innenfor det generelle regelverket for denne typen støtte. En del av midlene går også til såkalte åpne fellestiltak. Disse fordeles også etter gitte rammer og prioriteringer vedtatt av styringsgruppa.

Tidligere var ordningen organisert i tre geografiske områder; Solør (Grue, Åsnes og Våler), Nord Odal og Eidskog, mens i dag dekker ordningen alle kommunen som rammes (mer om organisering senere). Det er styringsgruppa for de Næringsrettede Utviklingsmidlene (RDA) for Sør-Hedmark (SNUS) som vurderer innkomne søknader og gjør en prioritering hvilke som får midler. SNUS er sammensatt av ledere fra bedriftene som rammes av fravær av differensiert arbeidsgiveravgift. Tretorget fungerer som sekretariat, mens Innovasjon Norge fortar de faktiske tildelingene.

3.2 RDA før 2007 – resultater og organisering

Etter pålegg fra ESA ble systemet med regionalt differensierte satser for arbeidsgiveravgift vesentlig innskrenket fra 1. januar 2004. Regjeringen ønsket å kompensere de rammede bedriftene og regionene i det Yttredal m.fl. kaller et «fullskala regionalpolitisk eksperiment» (Yttredal m.fl., 2007). I dette ligger det at midlene kom med få sentrale føringer og det var opp til regionene hvordan man ville organisere arbeidet. Dette resulterte i mange ulike organisasjonsmodeller i ulike deler av landet. I Glåmdalsregionen valgte man å fortsette med en organisasjonsmodell som var utprøvd i Solør. I korte trekk går denne modellen ut på at man har en overrepresentasjon av bransjerepresentanter, mens politiske myndigheter har liten formell påvirkning på beslutningsprosessene. Dette var brukt i Mobiliseringsfondet i Solør, og det var allerede en struktur som gjorde at man raskt kunne mobilisere og utnytte de mulighetene som kompensasjonsfondet ga (se også kap. 6.1). Det kan virke som denne organiseringen ga slagkraft og fleksibilitet. Dette vil vi komme inn på senere.

Små og mellomstore bedrifter ble kompensert ved en generell tilskuddsordning innen rammen av bagatellmessig støtte men for bedrifter med mer enn 25 – 30 ansatte ville ikke

bagatellmessig støtte kompensere fullt ut. Stortingets beslutning var at ulempen skulle kompenseres «krone for krone». Det er altså denne kompensasjonen som fikk betegnelsen RDA-midler (regionalt differensiert arbeidsgiveravgift) eller også «kompensasjonsfondet for økt arbeidsgiveravgift».

Midlene ble fordelt etter fylke men også på bransjer. Til bransjeprogrammer ble det første året opprinnelig satt av 100 millioner fordelt på hele landet, med andre ord en liten andel av den totale kompensasjonsordningen. KR D avvirket i 2004 potten for bransjeprogrammer og fordelte disse pengene ut på fylkene. Fylkene kunne da selv beslutte å benytte midlene til egne bransjeprogrammer eller fordele dem ut på bedrifter og regioner. Hedmark Fylkeskommune valgte likevel å videreføre sitt bransjeprogram, Trefylket.

Tabell 2 viser den faktiske fordelingen av kompensasjonsmidler regionvis i Hedmark.

Tabell 4: Faktisk fordeling av kompensasjonsmidler for 2004 – 2006 i Hedmark. Fjellregionen ikke medregnet.

Region	FAKTISK FORDELING		RAMME 2004 -2006		AVVIK FORDELING - RAMME	
	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent
SørØsterdal	28 202 970	25 %	28 492 484	25 %	-289 514	-1,0 %
Solør	48 959 455	43 %	46 486 036	41 %	2 473 419	5,3 %
NordOdal	7 161 105	6 %	6 176 096	6 %	985 009	15,9 %
Eidskog	11 092 558	10 %	11 341 968	10 %	-249 410	-2,2 %
Trefylket	18 727 000	16 %	19 740 000	18 %	-1 013 000	-5,1 %
Hedmark	114 143 088	100 %	112 236 584	100 %	1 906 504	1,7 %

Kilde: Innovasjon Norge

Med andre ble Glåmdalsregionen (Eidskog, Solør og NordOdal) tildelt 59 % av midlene i Hedmark (Fjellregionen ikke medregnet) – totalt 67,2 millioner. Det er relativt få bedrifter som ble rammet av bortfallet av RDA i Glåmdalsregionen; i Eidskog tre bedrifter (Magnor Glassverk, ESAS og H-Profilen), i Nord-Odal kun en bedrift (Rescon Mapei) og i Solør ni bedrifter.

RDA Solør (kommunene Våler, Åsnes og Grue)

Det følgende er i stort hentet fra Karlsson m. fl 2008. Kompensasjonsmidlene for 2004-2006 ble disponert etter en egen plan for forvaltningen av de næringsrettede utviklingsmidlene for Solør (kommunene Våler, Åsnes og Grue). Midlene ble disponert til åpne fellestiltak eller til bedriftsrettede tiltak. Åpne fellestiltak skal komme hele næringslivet i kommunene til gode. De bedriftsrettede tiltakene er tiltak i de bedriftene som ikke har fått full kompensasjon gjennom bunnfradraget som har gjort at bedrifter med mer enn 25-30 ansatte fortsatt har hatt 10,6 % arbeidsgiveravgift. De bedriftene som hadde ramme for bedriftsrettede tiltak var:

- Forestia AS i Våler kommune
- Moelven Våler AS i Våler kommune
- Jordan AS i Åsnes kommune

- NordDan AS i Åsnes kommune
- Bergene Holm (Kirkenær Bruk) AS i Grue kommune
- Luxo AS i Grue kommune
- H-Profil AS i Grue kommune
- Glåma Bygg AS i Grue kommune
- Solør Treimpregnering AS i Grue kommune

Organisering av arbeidet er nærmere beskrevet i flere andre steder i denne rapporten (se kap. 2.4; kap. 5; kap. 6.2).

Totalt hadde lokal styringsgruppe i Solør 46,5 millioner til fordeling, der ca 40% ble benyttet som bedriftsrettede virkemidler og 60% til åpne fellestiltak. Andelen avsatt til åpne fellestiltak var høy, for eksempel sammenlignet med Nord-Odal der kun 1 % av midlene går til åpne tiltak. I Nord-Odal er 98 % av midlene prioritert til bedriftsrettede tiltak (1 % går til administrasjon av ordningen) og midlene ble brukt utelukkende til FoU og kompetanseheving i en bedrift (Rescon Mapei). Dette skyldes selvsagt at denne bedriften var den eneste som kvalifiserte for midler i.h.h.t. de retningslinjer som var gitt for kompensasjonsfondet.

Bedriftsrettede virkemidler i Solør var delt inn i kategoriene kompetanse, FoU, bedriftsutvikling (investeringer) og nettverk. Siste kategori dreier seg om en bevilgning, 300.000 til etablering av nettverk mellom bedrifter og næringsutviklingsaktører i sju glåmdalskommuner (www.7sterke.no).

I den nasjonale evalueringen av RDA-ordningen (Yttredal m.fl. 2007) benyttes 10 kategorier tiltaksområder:

1. Kompetanse: Tilsagn som har kompetanseheving eller kunnskapsoppbygging som formål. Eks.: Samarbeid skole-næringsliv, bedriftsintern opplæring, utdanning for øvrig, lærlingordninger, traineeordninger, hospitering
2. Forskning og utvikling: FoU, utvikling av nye studier på universitets- og høyskolenivå, stipendordninger, utvikling av nettsteder
3. Bedriftsutvikling/lokal næringsutvikling: Tiltak rettet mot entreprenørskap, som eksempelvis: Investeringsstøtte, Etablererstøtte, Risikokapital, Produktutvikling og -markedsføring/profilering, Kommersialisering, Inkubatorer, Næringshager og næringsbed.
4. Markedsføring /profilering: Av regioner og områder (ikke produkter)
5. Nettverk: Strategiske nettverk, arenaer, kunnskapsmessig nettverk, fora
6. Fysisk tilrettelegging: Stedsutvikling, vannforsyning, tilrettelegging av næringsareal, tilrettelegging for reiseliv, og lignende prosjekter, inkl. forprosjekter og planlegging av slike tiltak. Kommunale veganlegg, andre kommunale investeringer ut ifra definert behov fra næringslivet.

7. Samferdselstiltak/fysisk infrastruktur: Tiltak i forbindelse med riks- og fylkesveier inkludert forprosjekter og planlegging (ikke kommunale vegger, se under kode 06). Andre ikke-kommunale samferdselstiltak.
8. Digital infrastruktur Bredbånd: Fysiske investeringer samt forprosjekter og planlegging
9. Alternativ energi: Fysiske investeringer i fellesanlegg som omfatter flere enn en bedrift/virksomhet, forprosjekter, planlegging
10. Administrasjon: Kostnader i forbindelse med administrering av ordningen, inkludert utredninger foretatt i forbindelse med utarbeiding og gjennomføring av handlingsplan (ikke til adm. av gjennomføring av enkelttiltak). Evalueringer.
11. Annet: Tilsagn som ikke passer inn under noen av hovedkategoriene ovenfor. Bruk av denne kategorien skal begrenses mest mulig.

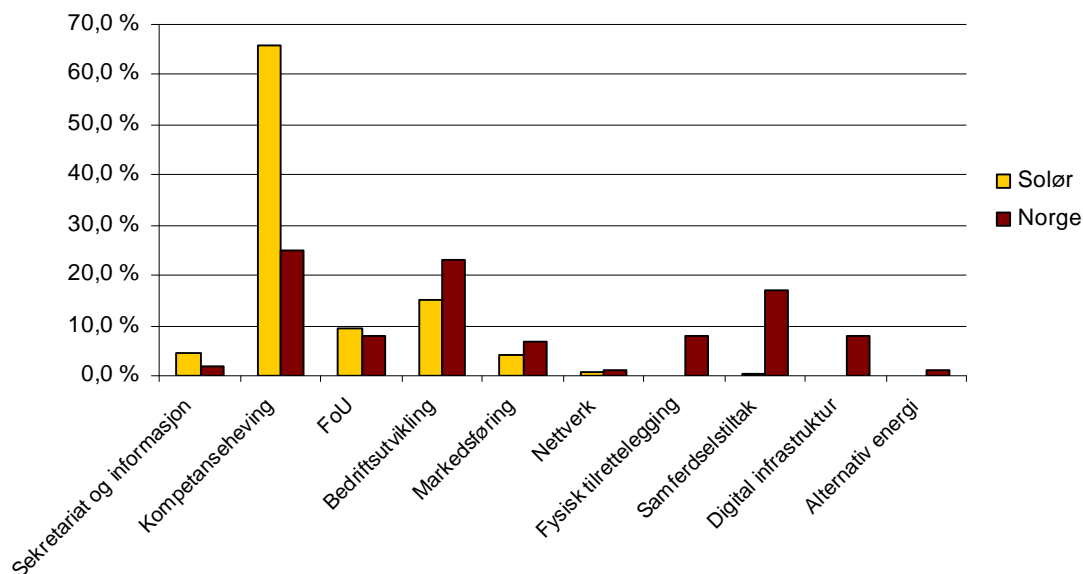
Tildelingene i Solør fulgte samme prinsipp men benyttet i tillegg kategorien rekruttering. Tildelingene til bedriftsrettede tiltak ble basert på søknader fra bedriftene som ble behandlet i lokal styringsgruppe og endelig godkjent av Innovasjon Norge. Anvendelsen av midler under åpne fellestiltak ble besluttet i styringsgruppen og disse vedtakene er også endelig godkjent av Innovasjon Norge.

Kategorien rekruttering, benyttes altså ikke som kategori i de nasjonale rapportene – men kan trolig være aktiviteter også i andre fylker men da kategorisert annerledes. I en analyse gjort i forbindelse med VS2010 ble det påpekt at rekruttering var en av regionens store utfordringer (Kristoffersen m.fl., 2007). Styringsgruppen for Solør prioriterte da også dette – nest etter kompetanse ble rekrutteringstiltak det området som er prioritert høyest med tildelinger på 11,2 millioner i perioden. Midlene ble utelukkende fordelt innen rammen av åpne fellestiltak. Tiltak innen kategorien rekruttering var (prosjekteier i parentes):

- Teknologi, design og oppfinnermessa (Grue kommune)
- Kunnskap Akademia Næringsliv (Høgskolen i Hedmark ØSIR Rena)
- SANN-prosjektet (Solør videregående skole)
- Ekstra tilskudd til lærlinger (Hedmark fylkeskommune/Tretorget)
- Sommerjobb for masterstudenter (Tretorget)
- Forprosjekt arbeidskraft (Åsnes næringshage)
- Teknisk oppgradering av undervisningsutstyr (Solør videregående skole)
- Rekrutteringstiltak (Grue næringshage)
- EM i skogsferdigheter (Solør videregående skole)
- Teknisk college Sør-Hedmark (Solør videregående skole)
- Forstudie Vitensenster (Høgskolestiftelsen i Kongsvinger)

Figur 2 viser hvordan styringsgruppen prioriterte midlene sammenlignet med gjennomsnittet av prioriteringer i landet for øvrig. Figuren skiller ikke mellom bedriftsrettede tiltak og åpne fellestiltak av den grunn at det nasjonale sammenligningsgrunnlaget heller ikke gjør det.

Til rekrutteringstiltak ble det altså bevilget 11,2 millioner, som utgjorde 23 % av den totale virke-middelbruken i Solør og 41 % av midlene disponert under åpne fellestiltak. I figur 6.2 er rekruttering fordelt ut på de andre kategoriene for å kunne sammenligne med de nasjonale kategoriene. Rekrutteringstiltak er med andre ord ingen eksplisitt kategori i framstillingen.

Figur 4 Prioritering av kompensasjonsmidlene.

I flere sammenhenger blir Hedmark omtalt som et fylke med kompetansemessige utfordringer. Befolkningen har et lavere utdanningsnivå enn i de fleste andre fylker i Norge. Noe av dette kan skyldes at den delen av befolkningen som har høy utdanning befinner seg midlertidig eller permanent i andre fylker men uansett så det ut til at "RDA – bedriftene" også så kompetanseløft som en nødvendighet og prioriterte slike tiltak over dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet. 66 % av midlene (mot 25 % nasjonalt), var prioritert til kompetanseutviklende tiltak – dette utgjorde 32,2 millioner. Solørskolen, som omtales andre steder i rapporten, utgjorde 32 % av kompetansemidlene og 21 % av alle midlene i Solør. Solørskolen var en betegnelse på et bredt utvalg kurs finansiert av kompetansemidlene, med innretning mot alt fra topplederkurs til grunnleggende datakunnskap. Dette ble videreført i prosjektet «Viderføring av lederutvikling og fagkompetanse» (VLF) (se også kapittel 5.1). Øvrige kompetansemidler ble fordelt som bedriftsrettede tiltak eller innen rammen av åpne fellestiltak, slik (prosjekteier i parentes):

- Fagbrev trelast (Byggskolen)
- Etter- og videreutdanningspakke for byggentreprenører (Folkeuniversitetet)
- Studietur om robotisering (Tretorget)
- Opplæringscenter produksjonsteknikk (Høgskolestiftelsen i Kongsvinger)
- Lærlingetilskudd (i Solør rapportert som rekrutteringstiltak)

- SANN-prosjektet (prosjekt som skal bidra til økt samarbeid skole – næringsliv, rapportert som rekrutteringstiltak)
- Diverse tiltak der kompetanse skal bidra til rekruttering

Bedriftsutvikling var midler som ble prioritert til investeringer i bedriftene og ble utelukkende fordelt innen rammen av bedriftsrettede tiltak. Styringsgruppa prioriterte midler til investeringer lavere enn landsgjennomsnittet, 15 % av totale tildelinger er benyttet til investeringer i Solør, mot 23 % nasjonalt. Disse midlene hadde naturlig nok fått høyest ulik anvendelse avhengig av hvilken bedrift det gjelder.

FoU-tiltak representerte 9 % av tildelingene i Solør. Dette utgjorde 4,6 millioner hvorav 2,0 millioner var bevilget innen rammen av bedriftsrettede tiltak og 2,6 millioner innen rammen av åpne fellestiltak. Nasjonalt var 8 % prioritert til FoU-formål – Solørbedriftene prioriterer altså FoU noe høyere enn resten av landet. Dette er interessant i lys av klyngeanalysen fra 2003 (Vikesland m.fl. 2003) hvor det konkluderes med at næringen har for lite fokus på FoU. Nå er det selvsagt et vesentlig poeng at sammenligningsgrunnlaget ikke er nasjonen som helhet men den delen av Norge som tidligere hadde differensiert arbeidsgiveravgift. Slik sett kan det hevdes at Solørbedriftene prioriterte FoU noe høyere enn resten av distrikts-Norge.

Administrasjonsutgiftene var høyere i Solør enn gjennomsnittlig for resten av landet – 5 % (4,6 %) mot 2 % i resten av landet. Dette har sammenheng med et høyt aktivitetsnivå med et stort antall saker til behandling og oppfølging. Fram til 2007 behandlet styringsgruppen og sekretariatet (Tretorget) 203 saker. Totalt i Hedmark (Fjellregionen ikke medregnet) ble det behandlet 322 saker og Solør stod for 63 % av sakene men kun 43 % av midlene (Fjellregionen ikke medregnet). En effekt av det høye aktivitetsnivået i Solør, som ikke kan leses ut av virkemiddelfordelingen, er de nettverkseffekter som ble skapt mellom bedriftene lokalt. Bedriftene rapporterte selv at det i perioden er utviklet et miljø for samarbeid og å bistå hverandre. Det var økende tendens til å stå samlet utad og en ambisjon til å prioritere felles innsats for kompetanseutvikling og rekruttering.

I Solør var midlene prioritert i denne rekkefølgen:

1. Kompetanse (63 %), vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet
2. Investeringer (15 %), lavere enn resten av landet
3. FoU (9 %), høyere enn i resten av landet
4. Nettverk (1 %), på linje med resten av landet
5. Samferdselstiltak (0,4 %), vesentlig lavere enn i resten av landet
6. Administrasjon (5 %), høyere enn i resten av landet

Rekrutteringstiltak, som utgjør 23 % av fordelingene er altså ikke rapportert som egen kategori men fordelt ut på de øvrige kategoriene.

Områder som alternativ energi og digital infrastruktur er prioriterte områder i andre deler av landet men ikke i Solør. Her bør det bemerkes at midler fra samme finansieringskilden (statsbudsjettets kap 551, post 61: «Næringsrettede midler til regional utvikling – kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift») er det parallelt blitt avsatt og øremerket midler til bredbåndsutbygging av Hedmark fylkeskommune (se for eksempel Hedmark fylkeskommune 2011).

Kompensasjonsmidlene i Solør, benyttet til åpne fellestiltak har en fordeling som vist i tabellen under.

Tabell 5 Fordeling av midler til åpne fellestiltak 2004 – 2009

Kategori	%	Kroner
Sekretariat og informasjon	8,05 %	2 225 164
Kompetanseheving	41,14 %	11 364 810
Rekrutteringstiltak	40,60 %	11 216 063
Felles FoU-tiltak	9,48 %	2 620 000
Infrastruktur	0,72 %	200 000
Sum	100,00 %	27 626 037

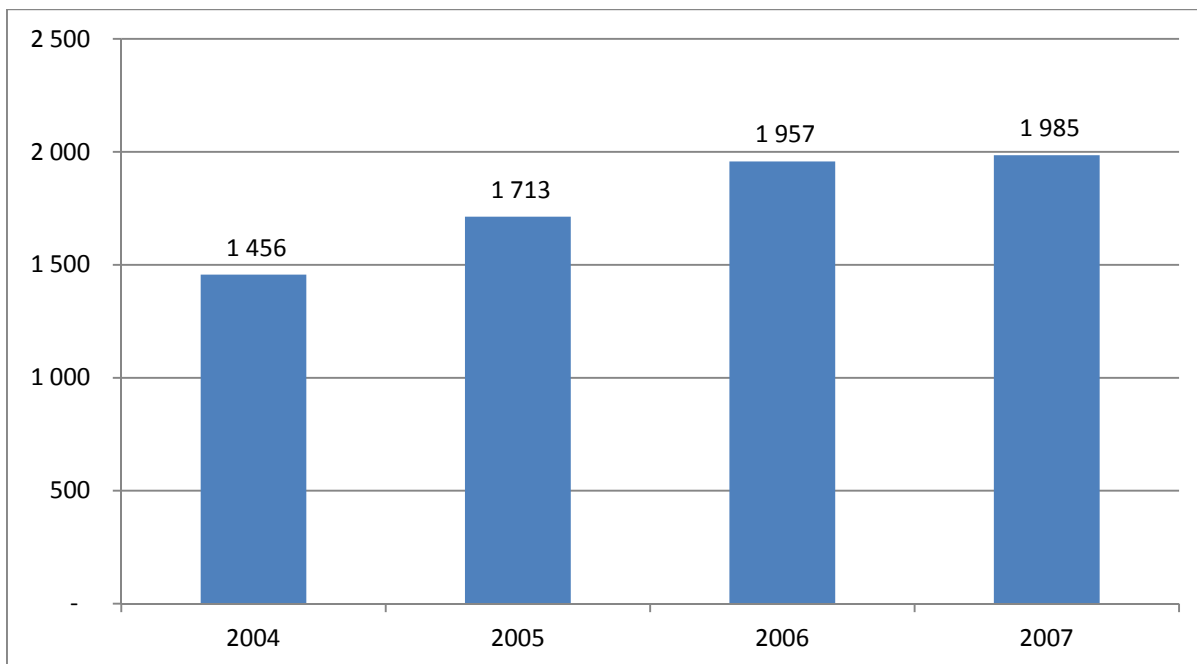
Kilde: Årsrapport RDA Solør

Igen ser vi den høye prioriteten av kompetanse og rekruttering. Administrasjonsutgiftene utgjorde drøyt 8 %. Dette gjenspeiler det relativt store koordineringsbehovet knyttet til særlig kompetansetiltakene (og særlig Solørskolen)

Med næringslivet i førersetet adresserte RDA Solør de utfordringer som forskning og utredninger tidligere påpekte; behovet for kompetanseøkning, behovet for å attrahere nye arbeidskraft og behovet for økt FoU-innsats. Dette ble for eksempel prioritert høyere enn investeringer i bedriftene (sett i forhold til resten av landet) samtidig som innretningen kostet noe mer administrativt. Noe av grunnen til at investeringer ble lavt prioritert skyldes nok at dette var støttet tidligere gjennom Mobiliseringsfondet. Det kan også være slik at investeringene synliggjorde et kompetansebehov som RDA så bidro til å løse. Målt i antall prosjekter har også Solør en vesentlig større aktivitet sett i forhold til andelen midler som disponeres.

RDA i Nord-Odal

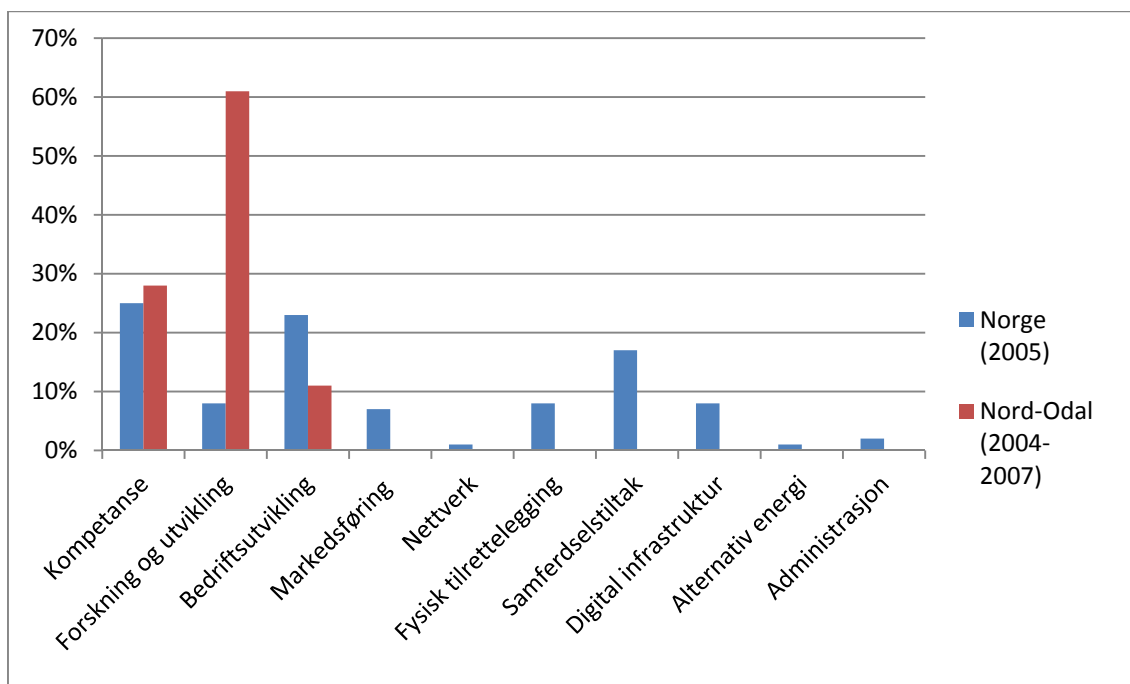
I den første perioden (2004-2007) ble det fordelt 7,1 millioner i Nord-Odal kommune. I all hovedsak ble Mapei tildelt midlene, bortsett fra et lite beløp til Odal Næringshage Utvikling i 2004. Prosjektet til Odalen Næringshage Utvikling hadde som mål å skape knoppskyting i eksisterende foretak.

Figur 5: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2004-2007 i Nord-Odal kommune.

Kilde: Innovasjon Norge. Bearbeidet: Østlandsforskning.

Over 2/3 av prosjektene til Mapei hadde som formål å skape innovasjon, det første året var målet å skape innovasjon i eksisterende foretak, mens de 3 neste årene var fokuset på innovasjon på internasjonalt nivå. Resten av midlene gikk til kompetanseheving i eksisterende foretak. Midler til dette formålet ble tildelt hvert av de 4 årene. Se for øvrig også kapittel 5.3 senere i rapporten.

Figur 6: Prioritering av kompensasjonsmidlene.

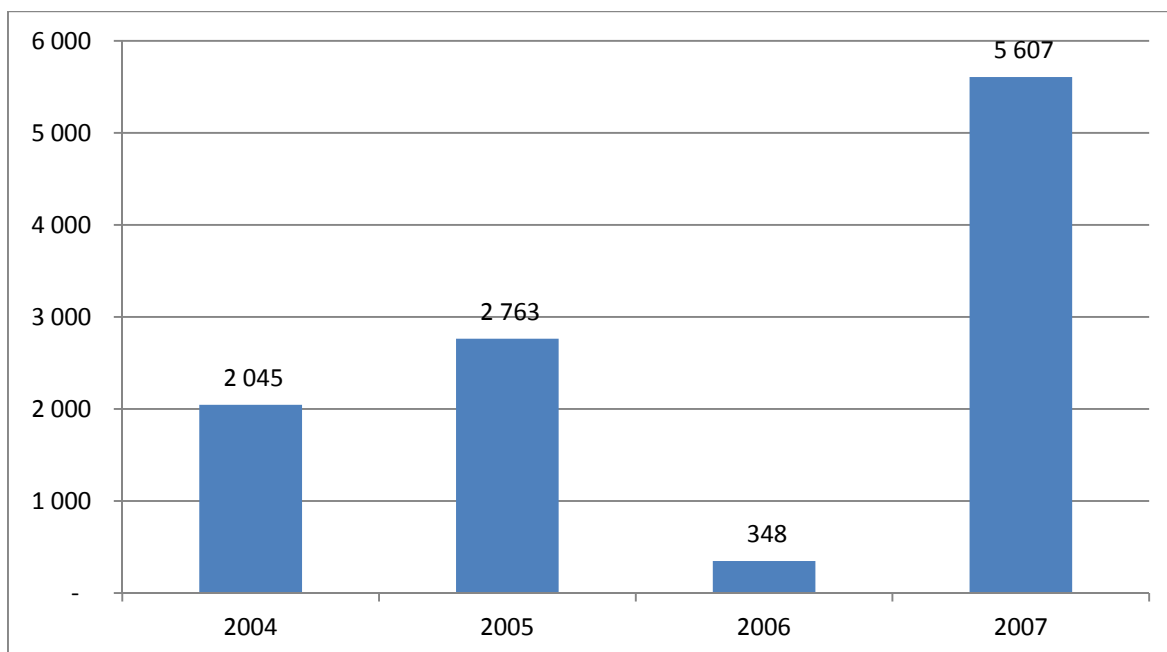
Kilde: Innovasjon Norge og Evaluering av kompensasjonsfondet (Yttredal m.fl. 2007). Bearbejdet: ØF

Sammenligner en hvordan Nord-Odal har prioritert kompensasjonsmidlene med landet for øvrig, så peker Nord-Odal sin satsning på forskning og utvikling seg ut. De brukte litt mer enn landsgjennomsnittet på kompetansetiltak og omtrent halvparten av landsgjennomsnittet på bedriftsutvikling. De andre tiltaksområdene har de valgt å ikke prioritere.

RDA i Eidskog

Som tidligere nevnt har bedrifter og næringsforeninger i Eidskog kommune fått tildelt til sammen 10,8 millioner i perioden 2004-2007. Det som kjennetegnet prosjektene i perioden er innovasjon og kompetanseheving og da spesielt innovasjon i ulike former, nesten 60 prosent av prosjektene hadde som formål å skape innovasjon. Kompensasjonsmidlene ble fordelt mellom følgende foretak/organisasjoner:

- Eidskog Næringservice
- Eidskog-Stangeskovene
- Hydro Aluminium Profiler
- Magnor Glassverk
- Magnor Næringshage

Figur 7: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2004-2007 i Eidskog kommune.

Kilde: Innovasjon Norge. Bearbeidet: Østlandsforskning.

I Eidskog kommune var om lag $\frac{1}{4}$ av prosjektene åpne fellestiltak, som utgjorde 2,9 millioner. Mer detaljert var formålene med disse virkemidlene følgende:

- Kompetanseutvikling i eksisterende foretak (12 %)
- Miljøforbedring/-utvikling (17 %)
- Utvikling av innovasjonsmiljøer og – nettverk (70 %)
- Forundersøkelse (1 %)

Disse prosjektene var ansvarsmessig plassert hos Eidskog Næringservice eller Magnor Næringshage.

De bedriftsrettede virkemidlene var på til sammen 7,8 mill over den 4 års perioden ordningen varte, og hadde følgende formål (andelen av tiltakende med følgende formål):

- Innovasjon på internasjonalt nivå (48 %)
- Kompetanseutvikling i eksisterende foretak (19 %)
- Strukturtilpasning (14 %)
- Kompetanseheving (felles) (8 %)
- Kapitalutvidelse (6 %)
- Utvikling av innovasjonsmiljøer og nettverk (3 %)
- Innovasjon på bransjenivå (3 %)

Hydro Aluminium Profiler fikk tildelt den største andelen av de bedriftsrettede kompensasjonsmidlene (54 %) og nesten 70 prosent av prosjektene deres dreide seg om innovasjon på internasjonalt nivå. Dernest kompetanseutvikling i eksisterende foretak som

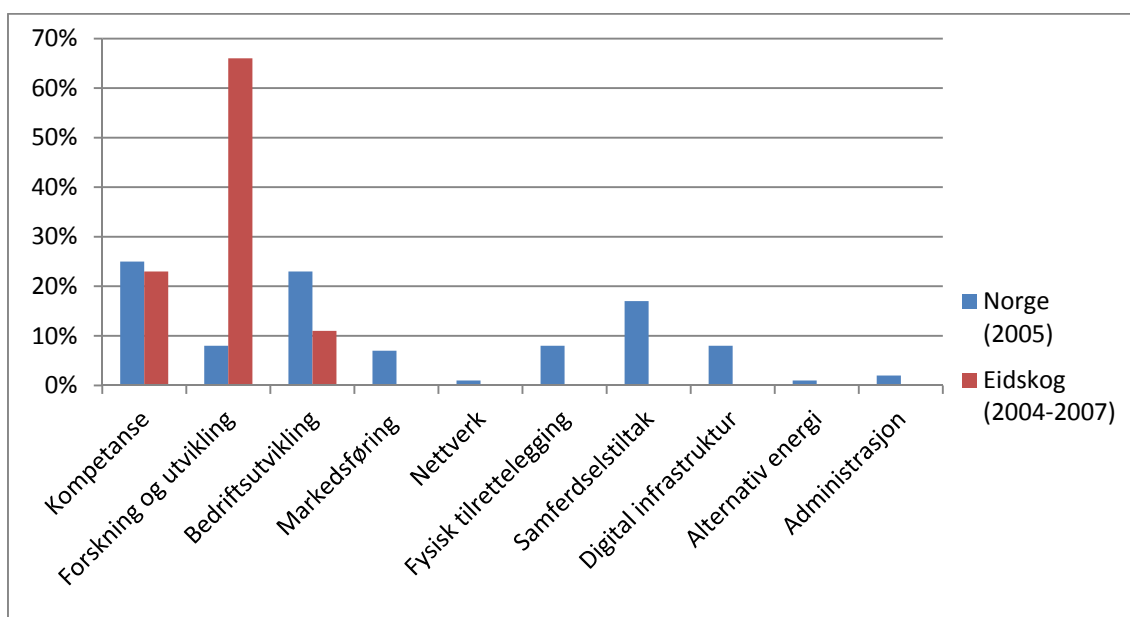
utgjorde ca ¼ av prosjektene og liten del gikk til kapitalutvidelse. Innovasjonsprosjektene på internasjonalt nivå spenner fra fornybar energi-prosjekter til utvikling av nye markedsstrategier.

Magnor Glassverk fikk tildelt 22 % av kompensasjonsmidlene og også de hadde fokus på innovasjon på internasjonalt nivå, med om lag halvparten av prosjektene med dette som målsetting. De andre prosjektene omhandlet kompetanseheving (felles), kapitalutvidelse, kompetanseutvikling i eksisterende foretak og innovasjon på bransjenivå, blant annet utviklingen av ny designserie.

Prosjektene til Eidskog-Stangeskovene var i over 70 % av tilfellene rettet mot kompetanseheving, både i eksisterende bedrift og felles for bransjen, blant annet pakkemaskiner og råsorteringsanlegg. Snaut 30 % av disse prosjektene var rettet mot strukturtilpassing. Eidskog-Stangeskovene fikk tildelt 10 % av kompetansemidlene i Eidskog kommune.

Eidskog næringservice fikk tildelt kr 850 000 i 2005 til et prosjekt som hadde som mål å fremme strukturtilpassing hos bedriftene i regionene, som i dette tilfellet omhandlet fornybar energi. Dette enkeltprosjektet utgjorde om lag 11 % av kompetansemidlene i regionen.

Magnor næringservice igangsatte to prosjekter som omhandlet innovasjon, det ene prosjektet fra 2006 dreide som om utvikling av innovasjonsmiljøer og nettverk og prosjektet fra 2007 hadde som mål å skape innovasjon på bransjenivå.

Figur 8: Prioritering av kompensasjonsmidlene.

Kilde: Innovasjon Norge og Evaluering av kompensasjonsfondet (Yttredal m.fl. 2007). Bearbeidet: ØF

Prioriteringene av kompensasjonsmidlene er relativt lik i Eidskog og Nord-Odal, og tilsvarende forskjellig fra landsgjennomsnittet. De har som sagt stort fokus på forskning og utvikling, litt under landsgjennomsnittet på kompetanse og omtrent halvparten av landsgjennomsnittet på bedriftsutvikling. De andre tiltaksområdene har de valgt å ikke prioritere.

4 SNUS OG NY GEOGRAFI – RDA ETTER 2007

De fleste områder fikk fra 1. januar 2007 tilbake ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. Dette skjedde ikke i kommunene Nord-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes og Våler i Sør-Hedmark. I disse kommunene fortsatte kompensasjonsordningen med næringsrettede utviklingsmidler (RDA-midler). Denne nye fasen skal vare ut 2013, og det er usikkert hva som skjer etter det. En av de viktigste organisatoriske endringene fra første til andre perioden var at ordningen i den nye fasen ble styrt av en felles styringsgruppe for alle kommunene (Styringsgruppe for de næringsrettede utviklingsmidlene for Sør-Hedmark, også kjent som SNUS).

Midlene er som tidligere disponert til åpne fellestiltak eller til bedriftsrettede tiltak. Åpne fellestiltak skal komme hele næringslivet i kommunene til gode. De bedriftsrettede tiltakene er tiltak i de bedriftene som ikke har fått full kompensasjon gjennom bunnfradraget som har gjort at de fleste bedriftene fortsatt har hatt 10,6 % arbeidsgiveravgift. RDA disponerer ca 10 mill i året, både første og andre perioden. Av dette går ca. 70 % til bedrifter, og resten til fellestiltak. De bedriftene som har hatt ramme for bedriftsrettede tiltak i den nye fasen av ordningen har vært:

- Moelven Våler AS
- Forestia AS
- Jordan AS
- NorDan AS
- Bergene Holm AS
- Glåma Bygg AS
- Mapei AS
- Hydro Aluminium Profiler AS
- Magnor Glassverk
- Eidskog-Stangeskovene (ESAS) (2007)
- Sandermoen AS (2009)

4.1 Kompensasjonsordning for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift 2007-2013

Sekretariatene til de tre tidligere lokale styringsgruppene utredet, sammen med daglig leder ved Kongsvinger Kunnskapspark, hvordan ny organisering skulle kunne bli. Fylkeskommunen og Innovasjon Norge hadde signalisert at de ønsket en felles styringsgruppe for Glåmdalsregionen. Det ble videre lagt vekt på en god koordinering med andre bedriftsnettverk som 7sterke og at den nye ordningen skulle bli administrert på en rasjonell måte. Ny organisering ble vedtatt i et konstituerende møte for de berørte bedriftene på Opaker i Grue 1. november 2007, og forslaget ble godkjent av fylkesrådet 18. desember 2007. Den nye styringsgruppa skal altså forvalte RDA-midler for perioden 2007-2013, og første møtet i felles styringsgruppe skjedde februar 2008.

Styringsgruppa ble satt sammen slik at man fikk en god geografisk fordeling, at alle bedriftene deltok og at fylket og regionen ble representert. Den består av følgende stemmeberettigede medlemmer:

- 5 representanter fra næringslivet, en fra hver kommune.
- En fylkesråd oppnevnt av Hedmark fylkeskommune.
- En ordfører fra en av de berørte kommuner oppnevnt av Glåmdal regionråd.

Vararepresentanter velges og utpekes personlig for alle representanter i styringsgruppa. Vararepresentantene for representantene fra næringslivet skal komme fra de samme kommunene som representantene. I styringsgruppa har offentlige representanter stemmerett i alle saker med unntak av saker som omfatter bedriftsrettede midler.

I årsmøtet 2012 ble følgende styringsgruppe vedtatt:

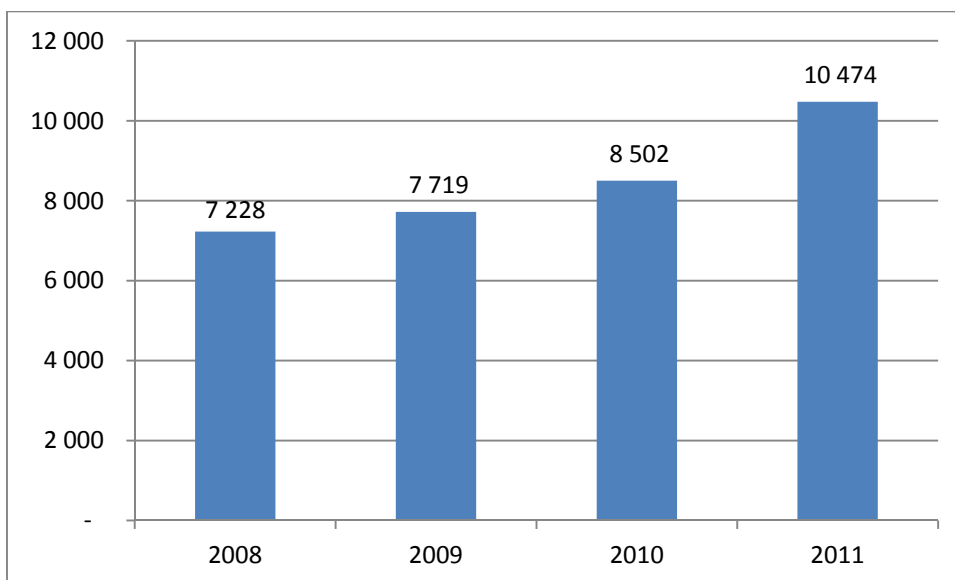
<i>Kommune</i>	<i>Styremedlem</i>	<i>Vara</i>
<i>Våler</i>	<i>Forestia AS v. Bjarne Fluto</i>	<i>Moelven Våler AS v. Anders Lindh</i>
<i>Åsnes</i>	<i>NorDan AS v. Bjørge Ljøstad</i>	<i>Jordan AS v Frank Thobru</i>
<i>Grue</i>	<i>Bergene Holm AS v. Leif Viggo Nilsen</i>	<i>Glåma Bygg AS v. Geir Håvard Liengen</i>
<i>Nord-Odal</i>	<i>Mapei AS v. Trond Hagerud</i>	<i>Mapei AS v. Jan Roger Broen</i>
<i>Eidskog</i>	<i>Hydro Aluminium Profiler AS v. Trond Sandberg</i>	<i>Magnor Glassverk v. Bjørn O. Waage</i>

Styringsgruppa består ellers av lokale/regionale folkevalgte (Fylkesråd i Hedmark fylkeskommune Lasse Juliussen og ordfører i Våler Kjell Konterud). Innovasjon Norge deltar i møtene som observatør. Fra Innovasjon Norge i Hedmark møter normalt Per Ottar Walderhaug. Etter årsmøtet i 2011 er det Leif Viggo Nilsen som er leder for styringsgruppa,

og dette vil fortsette til første ordinære møte i SNUS i mars 2013. Sekretariat for ordningen er Tretorget AS ved Ola Rostad.

4.2 Hvordan har midlene blitt disponert

I perioden 2008 til 2011 har næringsaktører i kommunene Eidskog, Grue, Nord-Odal, Våler og Åsnes fått tildelt til sammen 33,9 mill i kompensasjonsmidler. I tillegg kommer 2,8 mill til åpne fellestiltak som administreres av 7-sterke³, Høgskolestiftelsen i Kongsvinger og Kongsvinger Kunnskapspark AS. Av disse totalt 36,7 mill ble 64 % brukt på bedriftsrettede tiltak, 27 % på åpne felles tiltak og 9 % brukt på investeringstiltak (dette er også en del av de bedriftsrettede tiltakene). Virkemidlene kjennetegnes av stor grad av kompetansefremmende tiltak.

Figur 9: Tildeling av kompensasjonsmidler i perioden 2008-2011 i kommunene Eidskog, Grue, Nord-Odal, Våler og Åsnes.

Kilde: Innovasjon Norge. Bearbeidet: Østlandsforskning.

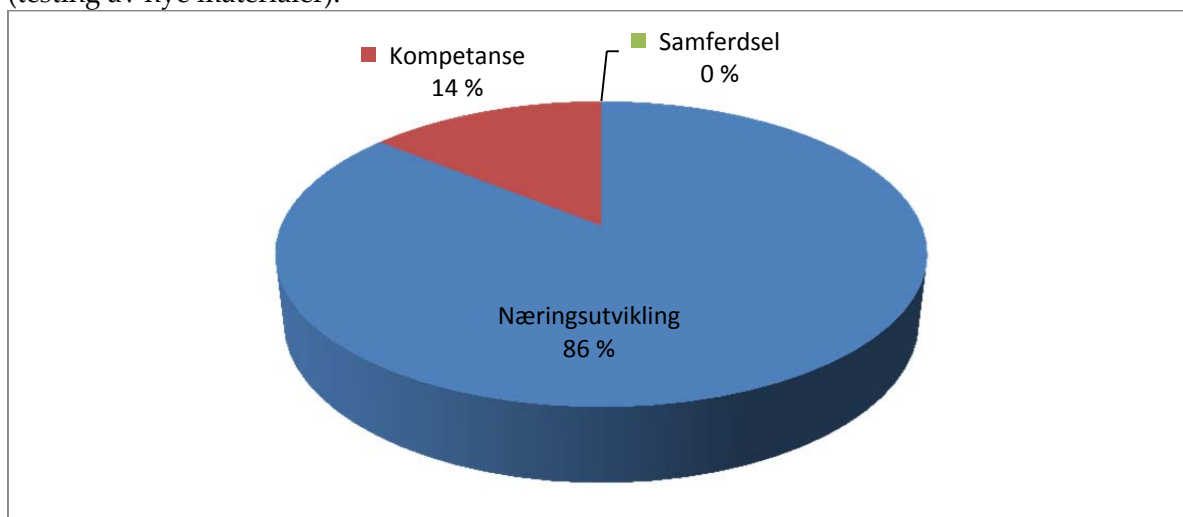
Bedrifter/aktører som har fått tildelt kompensasjonsmidler i Glåmdalsregionen i perioden 2008-2011 er følgende:

- Bergene Holm AS
- Eidskog Energi AS
- Forestia AS
- Glamox Luxo AS
- Glåma Bygg AS
- Grue Kommune
- H Profil AS
- Hydro Aluminium Profiler AS
- Jordan AS

³ Samarbeid mellom 80 industribedrifter i 7 kommuner i Sør-Hedmark, se også kap 2.6.

- Magnor Glassverk A/S
- Magnor Næringshage AS
- Mapei AS
- Moelven Våler AS
- Nordan AS
- Sandermoen AS
- Tretorget AS
- 7sterke
- 10nye AS
- Høgskolestiftelsen i Kongsvinger
- Kongsvinger kunnskapspark AS

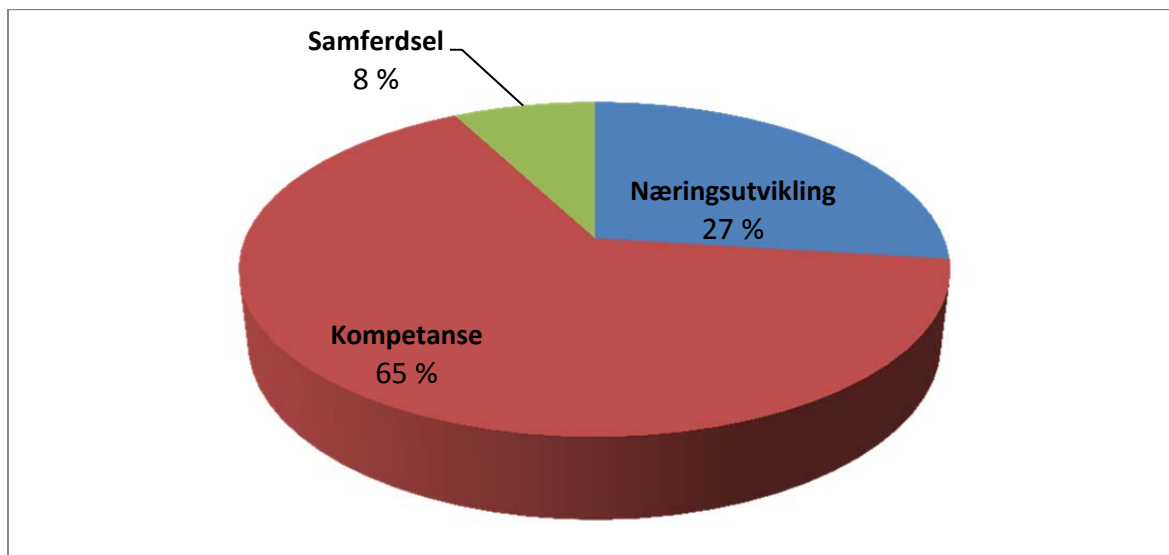
Handlingsplanen for RDA midlene i Sør-Hedmark for perioden 2007-2013 hadde fire hovedinnsatsområder; samferdsel, kompetanse, næringsutvikling og attraktivitet. Benytter vi oss av denne inndelingen og ser nærmere på investeringstiltakene på 3,4 mill. har de i all hovedsak gått til næringsutvikling og da mer spesifikt miljøforbedringer og utvikling. De to største næringsutviklende investeringstiltakene eller delfinansiering av prosjekter har gått til et nytt flisbasert fyringsanlegg og renovering av kontorbygg med nye materialer (testing av nye materialer).

Figur 10: Overordnede virkemiddelområder av investeringstiltak (2008-2011).

Kilde: Innovasjon Norge. Bearbeidet: ØF

De bedriftsrettede tiltakene på 23,5 mill har en annen innretning enn investeringstiltakene. Her har hovedfokuset vært på kompetanseheving, dernest næringsutvikling og samferdsel.

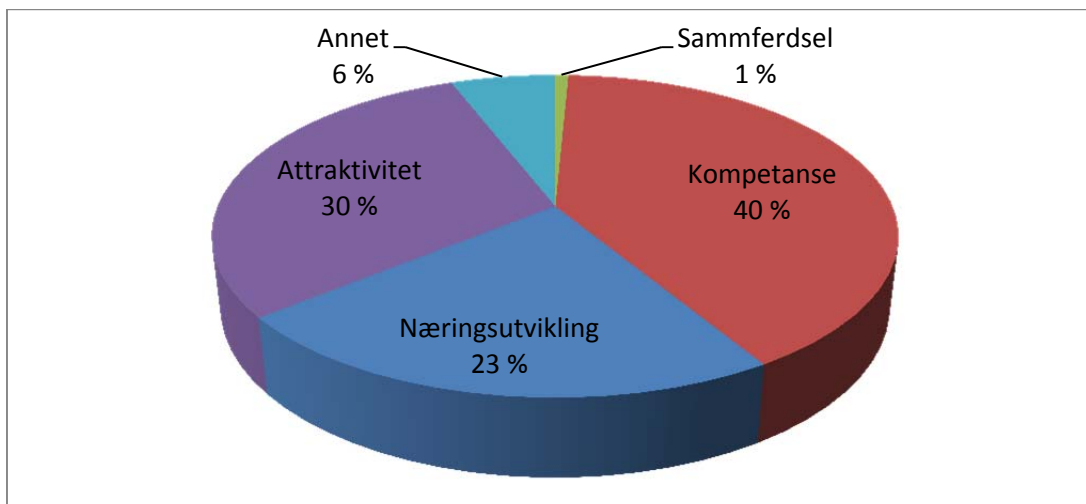

Figur 11. Overordnede virkemiddelområdet av bedriftsrettede tiltak (2008-2011).

Kilde: Innovasjon Norge. Bearbeidet: ØF

De kompetansehevede tiltakene har hatt som mål å skape kompetanseutvikling i eksisterende foretak, innovasjon på internasjonalt nivå, rasjonalisering/effektivisering og strukturtilpasning. De største enkeltprosjektene har blitt gjennomført av Hydro, Mapei og Forestia innenfor kompetanseheving. Disse har blant annet vært et Lean-prosjekt hvor målet har vært å lære mye arbeidsmetoder, utvikling av nye solcelleanlegg, prosessoptimalisering, forskjellige FoU prosjekter som knytter seg til betongtilsetninger og generelle kompetansehevingstiltak for å komme seg på et internasjonalt nivå.

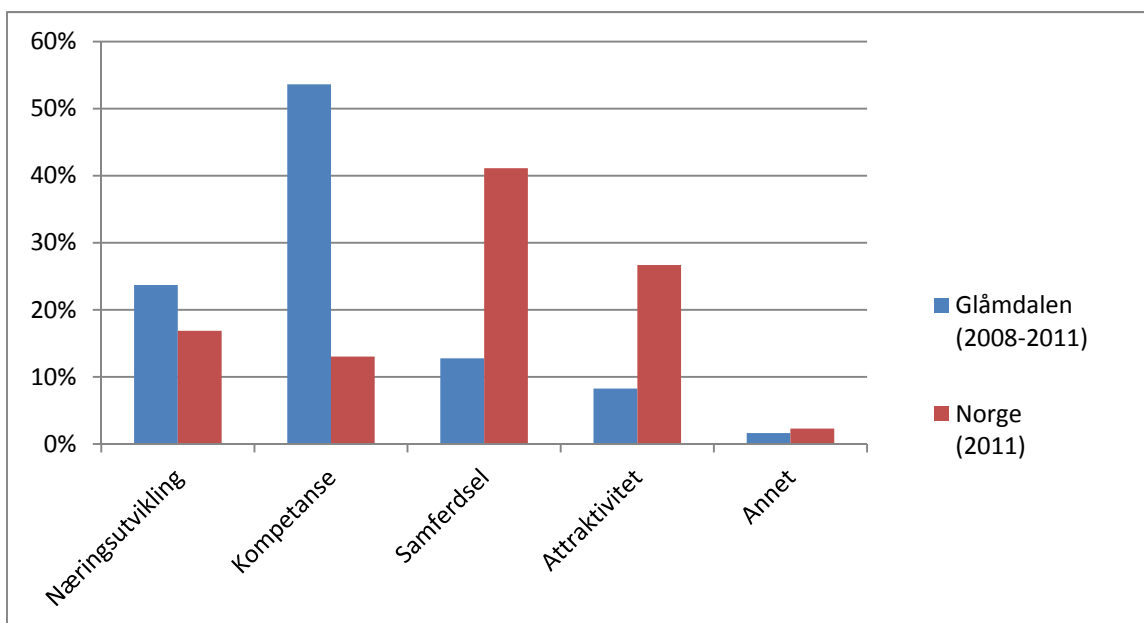
De åpne fellestiltakene på 10 mill fordeler seg slik mellom de overordnede virkemiddelområdene. Hovedprioriteringene har vært å skape kompetanseheving, men økt regional attraktivitet og næringslivsutvikling har det også vært fokus på. Drøyt 80 % av midlene til kompetanseheving har gått til Tretorget sitt VLF-prosjekt fra 2011. Dette er en fortsettelse av Solørskolen (se kap 5.1.). De to største prosjektene innenfor attraktivitet er Magnor Næringshage AS sitt skole og næringslivssamarbeidsprosjekt og 7-sterkes prosjekt for å profilere regionens industri. Av næringsutviklingsprosjekter er Tretorget produksjonsløftet og 7-sterkes produksjons- og innkjøpsnettverks prosjekt de viktigste.

Figur 12: Overordnede virkemiddelområdet av åpne fellestiltak (2008-2011).

Kilde: Innovasjon Norge/Tretorget. Bearbeidet: ØF

Sammenligner man prioritering av kompensasjonsmidlene i Glåmdalsregionen med landsgjennomsnittet har det vært et sterkt fokus på kompetanseheving i regionen og det har relativt sett blitt benyttet 4 ganger så mye midler på kompetanseheving i Glåmdalsregionen som landet for øvrig. Det har også blitt satset mer på næringslivsutvikling i regionen enn på landsbasis. I snitt har Glåmdalsregionen benyttet 1/3 av hva de har gjort ellers i landet på både samferdsel og attraktivitet.

Figur 13: Prioritering av kompensasjonsmidlene.

Kilde: Innovasjon Norge og KR D. Bearbeidet: ØF

5 RESULTATER AV RDA PÅ BEDRIFTSNIVÅ OG SYSTEMNIVÅ

I dette kapitlet vil vi gå gjennom det vi mener er de viktigste resultatene av RDA ordningen, eller der ordningen i vesentlig grad bidratt. Vi vil ha et fokus på den andre fasen fra 2007, selv om en del prosjekter ble startet tidligere og finansiert via midler fra ordningens første periode. Noe av midlene fra den første ordningen var i bruk i 2008-2009 også. Vi snakker om en lang periode, der RDA har fungert sammen med andre virkemidler. Det kan derfor være vanskelig å skille ut hva som er RDA sin fortjeneste, og hva som skyldes andre forhold. Det vil også være helt umulig å nevne alle prosjekter og resultater, vi vil heller konsentrere oss om det vi mener er viktigst. Helt innledningsvis vil vi dessuten understreke at om det er positive resultater er det til syvende og sist bedriftene og de som jobber der som fortjener æren. Uansett hvilke virkemidler som er til rådighet, er det bedriftene selv som konkurrerer, innoverer og leverer.

5.1 Fellestiltak - konkrete

Vi deler opp resultater av fellestiltak i to grupper. Den første er konkrete prosjekter, den neste er mer indirekte resultater.

7sterke

7sterke er delvis finansiert i oppstarten ved hjelp av RDA midler. Dette er en interesseorganisasjon for industribedriftene i de syv Glåmdalskommunene. Samtidig er det et forum for industri- og produksjonsbedrifter i en region som er overrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet når det gjelder industri. Målsetningen er uttalt å makt og innflytelse. Dette vil man gjøre ved å 'gi industrien én stemme'. 7sterke har både lokale og nasjonale ambisjoner. De vil påvirke regional næringsutvikling og politikk og med det skape en mer attraktiv region. Innovasjon og markedsføring av industriregion nasjonalt er også deler av målsetningen. I det senere har man etablert 10 nye. Dette er 7sterkes vekstselskap og man ønsker å foredle idéer og utvikle både nye og eksisterende industribedrifter. Etableringen av 7sterke var delvis finansiert via RDA, og det er fortsatt prosjekter i 7sterkes regi som RDA er med på å bekoste.

Kompetanse og Solørskolen/VLF

I tidligere studier og evalueringer har man pekt på et dette er en kompetansecfattig region. Det virker som ambisjonene og motivasjonen til å endre på dette er tilstedeværende i mye

av RDA ordningens virksomhet. Informantene er samstemte i viktigheten av kompetansehevende tiltak i hele organisasjonen, og kanskje spesielt i den faktiske produksjonen. Dette er i tråd med 'lean tankegangen', en ledelsesfilosofi og strategi mange av bedriftene har latt seg inspirere av, som en av informantene sa: "Det er på gulvet det skjer.

Det er satset både på formalkompetanse, ved for eksempel å gi flere fagbrev. Samtidig er også realkompetanse satt i fokus. En god del av dette arbeidet ble dekket av Solørskolen og senere *Videreføring av lederutvikling og fagkompetanse* (VLF). Solørskolen var betegnelsen på flere kompetanse- og rekrutteringstiltak iverksatt ved hjelp av RDA-midler til bedrifter i Solør. Tretorget ble i 2011 tildelt prosjektet *Videreføring av lederutvikling og fagkompetanse*. Dette er et prosjekt som bygger videre på erfaringer fra «Solørskolen».

I Karlsson m.fl (2008) går man nøye inn på å beskrive og vurdere «Solørskolen», og konklusjonene er på generell basis at man anser dette til å gi positive bidrag for regionen og det lokale næringslivet. Etableringen av Solørskolen viste på den ene siden at ordinære kompetanseordninger i regionen ikke helt klarte å fange opp industriens endrede dynamikk innenfor kompetansebehov, samtidig at det var et behov for en kompetansmegler for å koble tilbudene med etterspørselen. Solørskolen omfattet både kompetanseheving og rekruttering tiltak. Det er bred enighet om at det var (og fortsatt er) behov for å gjøre noe når det gjelder rekruttering og kompetanseheving og at dette er en fornuftig bruk av RDA midlene. Flere av bedriftene sier at de ville ha vært nødt til å møte de over beskrevne kompetanseutfordringene uansett, men at Solørskolen har gjort det enklere, bedre, rimeligere og mer tilgjengelig for flere enn om de hadde måttet gjort dette helt på egen hånd. Det er ressurskrevende å finne riktige kurs og tilbydere, å forsøke å få tilbudene tilrettelagt og eventuelt holdt lokalt og kostnaden kan bli stor når antallet deltakere er lite

Solørskolen fungerte som tilrettelegger og megler mellom lokalt næringsliv og ulike kurstilbydere, denne typen kompetanse ble ansett som verdifull. Dette har fortsatt i den nye fasen med VLF. I det store og hele fortsetter man strategien med å tilby og samle kurstilbud for det lokale næringslivet. Noe ble endret i og med at geografien ble noe endret – fra å kun gjelde Solør til alle kommunene i Glåmdalsregionen. Det er fortsatt en høy aktivitet, selv om det på enkelte kurs kan virke som behovet er noe mettet.

Andre fellestiltak

I tillegg er det en rekke tiltak som er finansiert ved hjelp av RDA midler. I første perioden ble blant annet Magnor Næringshage etablert, der flere høykompetansebedrifter i dag er etablert. Et eksempel på samarbeid mot høyere utdanning er Opplæringscenteret for produksjonsteknikk ved Høgskolestiftelsen i Kongsvinger. Når det gjelder videregående opplæring er SANN prosjektet ved Solør Videregående Skole verdt å nevne. Her jobber man med å bedre tilpasse utdanning til bedriftenes behov.

Dette kun for å nevne noen tiltak og prosjekter der RDA midler har bidratt på finansieringssiden.

5.2 Fellestiltak – indirekte virkninger

Når det gjelder indirekte virkninger av fellestiltak er det enda vanskeligere å skille ut hva som skyldes RDA og hva som har skyldes andre årsaksforhold. Vi vil konsentrere oss om der det som etter vår mening er tydeligst at RDA midler har spilt en utløsende rolle.

Konsolidering

Som vi så i kapitel to har det ikke vært en vekst i arbeidsplasser i perioden. Tvert i mot – de deltakende bedriftene har til sammen redusert sysselsettingen med bortimot en tredjedel. Mye av denne sysselsettingsreduksjonen har funnet sted i trelast- og trevareindustrien, som innbefatter flertallet av RDA bedrifter. Dette er et resultat av stadige effektiviseringer i eksisterende bedrifter, noe som er nødvendig for å kunne opprettholde konkurransevne under fallende realpriser og stadige utflaggingstrusler. Det har det ikke manglet på dystre spådommer på utsiktene for næringslivet i regionen. I blant annet Dirdal m.fl. (2003) mer enn antyder man at både utflytting og nedleggelse av bedrifter vil sannsynligvis skje i løpet av ikke altfor kort tid. Ti år etter har ikke dette skjedd. Selv om det har vært endringer i næringsstrukturen i regionen er alle RDA bedriftene fortsatt å finne i Glåmdalsregionen. Ingen større produksjonsanlegg er nedlagt siste 10 år, selv om Jordan har flagget ut større deler av produksjonen (i hovedsak tannbørsteproduksjon). Dette er spesielt verdt å merke seg på bakgrunn av den turbulente tiden i (den globale)økonomien som har vært i samme periode. Walderhaug i Innovasjon Norge mener at man så en markedssvikt på oppimot 30 % (personlig intervju 11.10.12).

Derfor mener vi at vi kan se en konsolidering av industrien. Som en av informantene påpekte er det ikke slik at RDA har vært et enten eller, men kanskje vært med på å hjelpe noe. På tross av sysselsettingsreduksjonen i de rene sagbrukene og sagbrukene med videreforedling, er det tilnærmet samme årlige produksjonsvolum i dag. Denne tendensen gjelder ikke alle RDA-bedriftene. Noen har hatt vekst i både sysselsetting og omsetning den siste 10 års-perioden. Spesielt gjelder dette Mapei som har mer enn doblet omsetning og økt sysselsettingen med over 50 prosent de siste 10 år.

På grunn av strategisk satsing og investeringer har regionen per i dag kanskje den mest oppgraderte tremekaniske industrien i landet. Mye av disse investeringene startet før RDA ordningen ble satt i gang, men RDA midlene har bidratt til å holde denne investeringstakten oppe. Andelen av produksjon har økt, ikke bare det å ta ut råmateriale men også til en viss gra videreforedling. Det viser at det skjer er en god del verdiskaping.

Nettverk og sosial kapital

I analysen fra 2003 (Dirdal m.fl.) mener man at det er svake relasjoner og dårlig samhandling i næringsmiljøet. Dette er bekreftet av flere informantene i vårt prosjekt. En beskrev det som at tidligere var «skuddsikre glass» mellom bedriftene (personlig intervju, november 2012), men at det har skjedd en tydelig holdningsendring. I dag hevdes det å være vanlig med bedriftsbesøk hos hverandre. Dette var bortimot utenkelig for 10 år siden. Det som har skjedd er en realisering at 'fienden' ikke er andre lokale bedriftene, men internasjonale konkurrenter og for mange kanskje spesielt svenske bedrifter. RDA vært en bidragsyter i prosessen med å styrke relasjonene mellom lokale aktører, blant annet har ordningen fungert som en døråpner for å få samlet folk i samme rom. Tendensene var tilstede tidligere, men RDA har konsolidert og videreutviklet dette. I dag er det mer interaksjon og næringslivet støtter hverandre utad. Dette ser man blant annet i 7sterke

RDA har blitt et viktig møtested for bedriftsledere. Det er avgjørende at de har noe konkret og viktig å drøfte på møtene (fordeling av midlene). Dette gir et godt insitament for å delta. I midlertid har møtene blitt en viktig arena, og er dermed blitt et viktig resultat i seg selv. Enkelte av bedriftene er tøffe konkurrenter, de slåss om de samme markedene. Like fullt treffes man i RDA sammenheng og diskuterer og finner felles løsninger. Dette bygger tillit og sosial kapital. I dag er det en dyp integrering av samarbeidsprosessene. Dette gjelder opp mot større deler av industrien i Glåmdalsregionen. RDA har spilt en vesentlig rolle her. Det har blitt en bærekraftig samarbeidskonstellasjon.

Møtene beskrives som åpne, med til dels tøffe diskusjoner og dragkamper men stort sett konstruktivt. Flere av informantene trekker fram at møtene gir energi. For en leder i enkeltbedrift gir det en mulighet til å snakke med andre i samme situasjon.

I tillegg samarbeidet mellom sentrale bedrifter og bedriftsledere, ser man framveksten av en bredere samarbeidsgruppering i regionen. Både lokale politikere og virkemiddelapparatet ser ut til å være samstemt om at personene i RDA ordningen gjør en bra jobb, og støtter opp under arbeidet. Regionale utdanningsinstitusjoner, både på grunn, videre og høyere nivå er også involvert i arbeidet. I den fem år gamle analysen av Glåmdalsregionen (Karlsson m. fl. 2008) konkluderer man at RDA har bidratt til læring i det regionale innovasjonssystemet, som utover næringslivet også inkluderer virkemiddelapparat (og andre politiske myndigheter) samt forskning og utvikling. Dette er en utvikling som har fortsatt, og kanskje til og med skutt fart. Det er etablert en regional utviklingskoalisjon som går utover de bedrifter og organisasjoner direkte involvert i RDA.

Vi ser altså en tydelig utvikling mot styrkede nettverksrelasjoner mellom sentrale aktører i regionen. Man kan med andre ord si at man ser en positiv utvikling i den sosiale kapitalen. Dette er ofte brukt for å peke på de formelle og uformelle nettverk som aktører inngår i. Dette er ikke noe som vedtas eller skapes over natten, det er forankret i tidligere erfaringer. Denne kapitalen kan som annen kapital benyttes i produksjonen av varer og tjenester og i

likhet med andre kapitalformer er dette en produktiv ressurs. Sosial kapital finnes i relasjonene mellom personer, men er ikke et privat gode. Det er et fellesgode og en egenskap ved den sosiale struktur som aktører er en del av. Det kan hjelpe til å smøre prosesser og ytterligere hjelpe utviklingen. Den tiltagende sosiale kapitalen kan være en meget viktig ressurs i det videre regionale arbeidet.

5.3 Bedriftstiltak

For noen bedrifter og filialer er og har RDA midlene vært svært viktige penger. De fleste av informantene hadde eksempler på tiltak og prosjekter de ikke ville kunne gjennomført, eller som ihvertfall ville skjedd på et mye senere tidspunkt, uten hjelp av RDA midler.

På bakgrunn av intervjuene vil ikke nøle med å hevde at RDA midlene har en viss addisjonaltet – man får gjennomført prosjekter som ellers ville vært vanskelig. Dette gjelder for ulike typer prosjekter; kompetanseheving, FoU og til og med rene investeringer. Selv om RDA kan ikke stå for mer enn 10% (stort sett) av totale kostnader i investeringer, kan de brukes for å løse ut egne investeringer. En tenkt finansieringsmodell vil for eksempel være at Innovasjon Norge står for 1/3, banken finansierer 1/3 og bedriften selv står for den siste 1/3. Denne tredjedelen kan delfinansieres ved hjelp av RDA midler. Dette betyr at selv om RDA kun kan stå for 10% av den totale finansieringen, er dette en betydelig del av bedriftens andel.

Skjematisk oppstilling av prioriteringer av RDA midler i de ulike bedrifter:

- Mapei; FoU, langsiktig rekruttering (stipender)
- Hydro Aluminium; Trimme opp egen produksjon, kompetanse og noen investeringer.
- ESAS; trimme produksjonen
- Magnor glassverk; trimme produksjonen.
- Glåma Bygg; kompetanse, spesielt på tekniske byggeforskrifter
- Luxo; strømlinje produksjonen
- Bergene Holm; investeringer (litt kompetanse)
- Nordan; i hovedsak kompetanse + litt investeringer
- Jordan; i hovedsak investeringer
- Moelven Våler; investeringer
- Forestia; i hovedsak kompetanse.

I mange av intervjuene med bedrifter som er en del av større konsern, trakk informanten fram at RDA var en måte å posisjonere seg i konsernet. Med den langsiktigheten man har i RDA midlene, er det en måte å forsere konserninterne investeringer. Det beste eksempelet på dette finner man kanskje i Mapei. De ble også nevnt i den nasjonale rapporten fra 2007 (Yttredal .m.fl.) Mapei brukte RDA til videreutvikling av sin forskningsavdeling i Nord-Odal. I konsernet var det en prosess om forskingssenteret skulle fortsette å ligge i Nord-Odal eller om det skulle relokaliseres til hovedlaboratoriet i Italia. Gjennom

kompensasjonsordninga, med midler knyttet opp mot geografi, har Mapei oppgradert sitt forskingssenter. Forutsigbarheten og langsiktigheten i RDA midlene gjorde at FoU avdelingen fortsatt ble liggende i Odal. Dette skjedde i den første perioden, men det to case i den nye runden som har vært med å befeste denne posisjonen. Dette er blitt beskrevet som et topp moderne FoU senter, hvor man annet jobber sammen med SINTEF NTU og laboratorier i Italia. Mapei er kanskje den bedriften som har opplevd den mest positive utviklingen i perioden med RDA og har tre ganger så mange ansatte og rundet i 2012 500 millioner kroner i omsetning⁴

Men det er også andre bedrifter som er blitt godt hjulpet av RDA ordningen. I følge tidligere daglig leder, ville for eksempel Jordan etter all sannsynlighet ikke hatt virksomhet i Åsnes i dag hadde det ikke vært for RDA (personlig intervju 18.12.12).

Flere av informantene pekte på at RDA tvinger dem å hente ut distriktsgevinsten i det at midlene utløser forbedringsaktivitet. I og med at alt (også tiltak i enkeltbedriftene) er oppe i SNUS-møtene viser det nok en gang at dette en arena for kompetanseflyt. De deltakende bedriftene får god kjennskap til hverandres virksomheter.

⁴ <http://www.mynewsdesk.com/no/pressroom/mapei/pressrelease/view/nok-en-milepael-for-mapei-i-nord-odal-821002>

6 VIKTIGE FUNN OG KONKLUSJON

Alle informantene vi har snakket med er i det store og det hele enige om at RDA i Glåmdalsregionen har vært en suksess. Graden av suksess er man litt mer uenige om, men alt i alt mener informantene at dette er en fornuftig bruk av offentlige virkemidler. I dette kapitlet vil vi gå gjennom hva vi oppfatter er de viktigste årsakene til dette.

6.1 Mandat

Mandatet og arbeidsmåte har vært viktig i prosessen og ikke minst i de resultatene RDA i Glåmdalsregionen har oppnådd. Derfor velger vi å vie dette og historien bak litt ekstra oppmerksomhet i det følgende. Med mandat mener vi hvordan ordningen er organisert, dvs hvilken rollefordeling det er mellom næringsliv og lokalpolitikere, arbeidsform samt hvilke tema man har valgt å prioritere.

I en nasjonal evaluering av den første perioden med RDA midler, kaller man det et «regionalpolitisk eksperiment» (Yttredal m. fl. 2007). Grunnen til dette er at midlene kom med få betingelser og det ga åpninger for mange mulige organisasjonsmodeller og frihet til egne prioriteringer. KRD ønsket at midlene i det vesentlige skulle bli styrt av næringslivet sjøl. Forutsetningen var at prosjektene var i samsvar med EØS-regelverket og overordna føringer fra departementet. KRD fordelte midlene til fylkene på bakgrunn av beregnede tap, men på fylkesnivå har det hatt stor frihet i både organisering og arbeidsmåter. De tydeligste føringene for kompensasjonsordningen underordnet er slagord fra KRDs side: «Dette er næringslivet sine penger!». Utover det var det lagt opp til stor regional frihet, den organisatoriske friheten har da også vært svært stor (Yttredal m. fl. 2007).

Fordi KRD i starten la så få føringer for bruken av kompensasjonsmidlene, hadde de aktørene som var tidlig på banen muligheter til å forme både organisering og prosesser. Dette gjenspeiler seg i ulike organisasjonsformer mellom fylkene og høyst ulike prioriteringer mellom tiltaksformer. Noen fylker (blant annet Troms) valgte en sentral styringsgruppe for administrering av midlene mens andre, deriblant Hedmark, valgte en distribuert variant med regionale styringsgrupper rundt i fylket (Yttredal m.fl., 2007). I Solør ble det i 2003 innført et fond, Mobiliseringsfondet (se også kap. 2.4). Her ble midlene benyttet til investeringer i små og mellomstore bedrifter, mens de større som Moelven og Forestia falt utenfor. Styringsgruppen for fondet besto i hovedsak av næringslivsrepresentanter. Erfaringer og nettverksrelasjoner fra arbeidet med ble brukt i arbeidet i forkant av tildeling av RDA midler. Treторget og Innovasjon Norge gikk tidlig i

dialog med næringslivet, og sammen ble det utarbeidet en styringsmodell der næringslivet fikk meget stor innflytelse. Det ble også argumentert for å bruke systemer og ordninger som allerede var på plass hos Innovasjon Norge, da dette ville spare både tid og ressurser. Dette skjedde på tross av protester fra lokalpolitikere, der enkelte mente det ville være bedre med en tyngre involvering fra politiske myndigheter. De argumenterte for at dette var distriktspolitiske virkemidler, og at demokratiske valgte representanter burde få et større ord med i laget når det gjaldt fordelingen av midlene. Flere av informantene har trukket fram negative erfaringer fra tilsvarende omstillingsprogrammer, og da spesielt Gla' i Glåmdalen. Det ble jobbet intenst med en modell der næringslivet fikk styring på bekostning av det politiske nivået. Etter en henvendelse fra et samlet lokalt næringslivet, anerkjente Fylkeskommunen den foreslåtte styringsmodellen.

Informanter har beskrevet perioden før organiseringen ble avgjort som turbulent, og at det hadde vært enklere for Fylkeskommunen å velge en annen løsning. Den de gikk for var konfliktfylt, men samtidig ble det en viktig læringsarena. Diskusjonene i forkant hjalp også med å forankre ordningen hos de involverte bedriftene. Prosessen har blitt beskrevet som et kupp, men i etterkant har det vist seg å være fornuftig. Med en annen organisering har noen uttrykt bekymring for at det kunne blitt for mye lokalinnflytelse, at det kunne gjort at midler ble strødd mer tynt utover. Dessuten hadde det vært en risiko at det hadde blitt satset på infrastruktur. Noe som veldig fort kunne spist opp midlene.

I følge flere informanter har de store bedriftene styrt RDA ordningen på godt og vondt, og saker de er opptatt av har naturlig nok blitt prioritert. Rollefordelingen mellom Innovasjon Norge som forvalter av midlene og Tretorget som sekretariat er blitt beskrevet som meget produktivt (se også kap 6.2). IN har gitt klare retningslinjer, og TT har gjennom lokalkunnskap og bransjeerfaring vært et bra sekretariat. Det offentlige og de folkevalgte har mulighet til å komme med innspill gjennom deltakelse fra regionrådet. Signalene fra lokale og regionale myndigheter er at det fungerer bra, og det er ikke noe ønske om mer inngripen i saken. I forkant av den nye perioden med RDA tok de en runde med alle bedriftene og fikk positive tilbakemeldinger om å videreføre modellen.

I praksis forvaltes ordningen og midlene gjennom Innovasjon Norge. I følge IN administreres dette med mye åpenhet, mer enn de strengt tatt trenger etter regelverket. De har fulgt reglene for ordinære IN midler, selv om de kunne gjort det internt. For større bevilgninger har de blant annet sendt saker inn sentralt for formell godkjenning. Tretorget fungerer som sekretariat, og forbereder saker til styrebehandling og fører protokoll fra møtene. Alle bedriftene som er berørt av ordningen deltar enten som fast styremedlem, eller som vara med møterett.

Styringsgruppa dekker både hele regionen, alle bedriftene samt politiske nivå, og består av følgende stemmeberettigede medlemmer:

- 5 representanter fra næringslivet, en fra hver kommune.
- En fylkesråd oppnevnt av Hedmark fylkeskommune.
- En ordfører fra en av de berørte kommuner oppnevnt av Glåmdal regionråd.

I styringsgruppa har offentlige representanter stemmerett i alle saker med unntak av saker som omfatter bedriftsrettede midler.

Forskjell første og andre periode

Den mest åpenbare forskjellen på RDA ordningen i første og andre periode er geografien. Fra og å ha en ordning for hver kommune, hvor det riktig nok var en overbygning mellom solørkommunene, til å ha en felles organisasjon for alle kommuner og involverte bedrifter. Dette skjedde delvis på grunn av betingelser satt av fylkeskommunen ut i fra regler fra KRD.

Det er litt ulike meninger blant informantene om hvilken organisering som fungerte best. Flere pekte på at de brukte litt tid på å smelte tre organisasjoner til en, men de fleste mener det går bra nå. Den første perioden er beskrevet som mer dynamisk. Med en mer intensiv jakt på løsninger og gode prosjekter. Den andre perioden mistet man litt av den tette lokale tilnærmingen. Det er litt mer utfordrende å håndtere et større område. Den nye organiseringen tar i større grad inn de spenninger som finnes i Glåmdalsregionen. Prosessene blir beskrevet som litt mer politisert; det er mer diskusjoner og prosesser. Mens det var en tredeling av de ulike områdene mer uniforme, og det var litt krevende når tre ordninger skulle bli en. De tre områdene hadde valgt litt ulike prioriteringer og interesser. Samtidig er det flere som mener at fungerer bedre med en ordning enn tre; det er ikke et stort miljø og for å få tilstrekkelig kompetanse er det bedre at det er tre. Enkelte mener til og med at området kanskje burde utvides for å få mer tyngde. Det man spesielt sikter til i så måte er Kongsvinger. Hadde Kongsvinger kommune vært inkludert, hadde hele regionens næringsliv vært i samme ordningen. Det hadde i større grad samlet hele regionens industri, og det kunne gjort at 7sterke hadde blitt mer likestilt og innordnet i arbeidet.

En av informantene peker på at tre var bedre i starten. Da fikk de sjansen til å forankre prosessen grundig i kommunene. Da hadde det vært vanskeligere å få alle på samme måten å dra i samme retning. Nå mener han det er bra med en fellesordning. Det gir åpninger for flere fellesprosjekter og gir mer kraft nå enn tidligere.

6.2 Organisering

Beslutning om fordelingen av RDA midler har blitt tatt av SNUS (Styringsgruppe for de næringsrettede utviklingsmidlene for Sør-Hedmark). Denne gruppa er sammensatt av representanter for alle berørte bedriftene (se også kap. 4.1.). Forvaltningsmodellen fungerer ved at Tretorget ved Ola Rostad ikler sekretariatsfunksjonen. Dette gjelder for eksempel å

gjøre klar saksframlegg, noe proaktivt arbeid samt å utarbeide referat fra møtene. Innovasjon Norge ved Per Ottar Walderhaug står for de forvaltning av finansene. Sagt på en litt annen måte – de er bank for ordningen.

I følge informantene er denne organiseringen en av, sannsynligvis den viktigste, grunnene til at RDA ordningen oppleves som en suksess. Det at næringslivet selv får bestemme hvordan midlene fordeles framheves av alle som uhyre viktig. Som en av informantene sa:

Vi har skoen på - vi vet hvor den trykker. Og vi vet hva vi kan gjøre med det.

Det sitter erfarne bedriftsledere i styringsgruppa. Disse er vant til å sette krav, men samtidig å leve under press om å levere. Denne erfaringen samt den formelle kompetansen og praktiske erfaringen de besitter, bidrar til å styre prosessen. Den tette involveringen fra næringslivet gjør dessuten at ordningen får legitimitet.

Det er en stor grad av kontinuitet i arbeidet. Det er personer som har vært involvert hele tiden, og enkelte har erfaringer fra tilsvarende ordninger fra før RDA ordningen ble etablert. Dette er utvilsomt viktig for at arbeidet går bra. Det er flere av informantene som peker på at det er en bra bemanning i administrasjonen og forvaltningen av ordningen.

Flere har trukket fram Innovasjon Norge, og deres representant Walderhaug, som en positiv påvirkning. De mener han har tatt en fin rolle. Den blir beskrevet som lite byråkratisk, men som en medspiller i ordningen. Han har fulgt prosessen tett på hele veien. Samtidig er det mange som trekker fram kjennskap til regler og rammeverk som viktig. IN fungerer som en korrigerer, og sikring for at alt skal gå riktig for seg. Regelverket tiltakene må forholde seg til og oppfølging av prosjektene oppleves som uhyre viktig. Det gir legitimitet og transparens som er helt nødvendig. Samtidig er det en fleksibel ordning som ikke i så stor grad er knyttet opp mot tidsfrister. Det er mulig å tenke langsiktig og forutsigbarheten er en stor styrke.

Tretorget er en sentral aktør både det regionale næringsmiljøet generelt og i RDA ordningen spesielt. De fungerer både som sekretariat og som en av de største mottageren av midler. Dette kunne potensielt vært vanskelig og gitt en sammenblanding av roller, men informantene understreket at i praksis har ikke dette vært noe problem. Flere mener derimot at det gir produktive synergieffekter. En av informantene pekte på at TT med sin lokale og bransjemessig forankring er veldig opptatt av at de pengene blir brukt på best mulig måte. Denne koblingen gir også en billigere og mer effektiv sekretariatsfunksjon. Det er mulig å se TTs aktiviteter i flere sammenhenger. Flere påpekte at Tretorget opptrår meget ryddig og med myndighet. Som en av informantene uttrykte det:

“Ola [sekretariatslederen fra Tretorget] er hel ved – det er ikke noe tvil om at det er rett mann på rett plass.”

Robust struktur eller personavhengig?

Med den lange og tett involveringen av nøkkelpersoner står man i fare for at systemet blir i for stor grad blir avhengig av enkeltpersoner. Dette gjelder kanskje spesielt på administrasjonssiden. De fleste av informantene erkjenner Rostad i TT og Walderhaug i IN er sentrale, samtidig mener de fleste at systemet er robust. Det er med andre ord ikke personavhengig, selv om de fleste informantene mener de involverte gjør en bra jobb er ingen uerstattelige.

6.3 Kunnskapsbaserte (evidence based) beslutninger

Når man ser på tidligere evalueringer og studier som omhandler Glåmdalsregionen, kommer de med helt klare konklusjoner på hva som er spesielle utfordringer for regionen (se bl.a. Karlsson m .fl. 2008 og Dirdal m. fl. 2003). Det blir spesielt trukket fram at man bør satse på å øke kompetansen – både formalkompetansen, men ikke minst den praksisorienterte kompetansen. Samtidig pekte man på at det var mye å hente på å få bedriftene til å samarbeide – skape formelle og uformelle møteplasser. Dette for å sikre en kunnskapsflyt mellom bedriftene.

I stor grad er RDA ordningens tildelinger og aktiviteter gått nettopp til å møte disse utfordringene. Om man direkte har brukt evalueringene i utforming av konkrete tiltak er litt tvilsomt. Det skyldes nok i større grad at dette er utfordringer de involverte merker gjennom praksis og sitt daglige virke. Like fullt mener vi det åpenbart er gunstig at man har valgt å rette innsatsen mot det tidligere studier har påpekt som klare utfordringer. Med stadig tydeligere krav om kunnskapsbaserte eller 'evidence based' beslutninger mener vi dette er en meget positiv tendens.

Hva er utfordringer?

Selv om tilbakemeldingen fra informantene i all vesentlig grad er meget positivt, er det enkelte som peker på noen utfordringer. Noen mener at RDA midlene tar fokus fra andre potensielt gode prosjekter og tiltak. Det var og er mye fokus på de store RDA midlene og ikke noe lederskap til å dra andre større prosjekter.

Andre peker på at det er de etablerte bedriftene som styrer på godt og vondt. De positive er at dette åpenbart er viktige aktører i regionen, som har mye å si for den videre utviklingen. På den annen side, er for eksempel nyetableringer ikke i den grad blitt prioritert.

En tredje utfordring knytter seg til geografien. På den ene siden dekker RDA ordningen et meget stort geografisk område. Det er krevende å finne felles ståsted og videre strategier for et område som er såpass stort. På den annen side er ikke alle kommunene i Glåmdalsregionen med i RDA ordningen. Om alle hadde vært med kunne man muligens fått en enda større slagkraft.

”Alle” vil ha RDA ordningen

I den landsdekkende studien som ble gjort i etterkant av den første runden med kompensasjon for bortfall av regional differensiert arbeidsgiveravgift heter det «”Alle” vil ha tilbake differensiert arbeidsgjevaravgift» (Yttredal m. fl. 2007, s. 65). Det er derfor etter vår mening meget oppsiktsvekkende at hos våre informanter er synet helt motsatt: Bortsett fra en informant, vil alle som en beholde ordningen. Når vi spør er ikke alle skråsikre med en gang, men alle faller ned på den samme konklusjonen.

I Yttredal (2007) er unntakene konsernbedrifter. De så mer positivt på RDA ordningen fordi det var en måte å sikre at investeringen kom den lokale filialen til gode. Midlene må benyttes i den regionen og kan ikke trekkes inn til konsernledelsen. Dette gjorde det mulig for bedriftene i regionen å skape utviklingsprosjekt som ellers ikke hadde vært mulig. Dette er også tilfelle i vår studie – konsernbedriftene er de som er mest positive. Mer oppsiktsvekkende er at også frittstående bedrifter beholde ordningen. Dette er meget interessant, da redusert arbeidsgiveravgift ville merkes direkte som en besparelse i produksjonsutgifter.

Grunnen til den positive holdningen til RDA skyldes at man i tillegg til å få tilført egen bedrift midler, opplever fellestiltakene som veldig konstruktive. Man er blitt mer bevisst på at bedriften er en del av en region og et lokalmiljø. Det som er gunstig for regionene er også bra for den enkelte bedrift. Dessuten ser man at dette kan være en arena for å komme med innspill på konstruktive tiltak utenfor bedriften. Dette ville vært vanskelig å gjennomføre uten det insitamentet RDA midlene innebærer.

Litt mer overraskende er det at man internt og på bedriftsnivå ser det positive med den typen virkemidler. Som vi så i et tidligere avsnitt har RDA midlene muliggjort investeringer som ellers ville vært vanskelig. Som en informant uttrykte det:

*Man må anstrenge seg mer for å få noe ut av RDA, sikre seg at man får tilbake 'sin' andel.
Lavere arbeidsgiveravgift bare er der, men trenger ikke anstrenge seg for å få midlene.
Dynamikken i det å frigjøre RDA er bra. Jeg tror vi har lært mye av hverandre.*

Etter vår mening er denne samstemtheten over at man vil beholde RDA ordningen den beste indikasjonen på at dette er en vellykket ordning.

6.4 Konklusjon

Hva er årsakene til at ordningen med RDA midler har vært så vellykket? I det følgende vil vi trekke fram noen momenter som ble trukket fram av informantene.

- Industrien har selv hatt styringa. De som har kjent hvor skoen trykker har fått bestemme hva de vil gjøre med det. Samtidig har det vært en meget høy deltakelse

hos de involverte. Deltakelsen fra bedriftene var motivert dels ut fra at de ville ha ut sine 'egne' penger, samt at de ville 'passe på' at fellesmidlene ble brukt på en fornuftig måte. De største bedriftene har hatt hendene på rattet, men det har også vært forankring i regionen ellers. RDA har dessuten på grunn av den høye deltakelsen også skapt en viktig møteplass i første rekke for næringslivet, men der lokale og regionale myndigheter også deltar.

- Det er en ordening med lite byråkrati; det er et har fokus på det som er viktig for de deltakende bedriftene. Det er også midler med langsiktighet og forutsigbarhet.
- Det har vært et stort eierskap med tilhørende involvering i ordningen. De har stort greid å samles og det har vært lite sektortenkning (og lite geografisk kniving). Det er en konstruktiv og effektiv organisasjon – alle ser at det skapes tiltak de har nytte av.
- Det er god kompetanse og dyktige folk i sekretariatet og forvaltningen. Det er en operativ sekretariatsfunksjon som har et helthetsblikk, og en løsningsorientert forvaltning.

8 REFERANSELISTE

Berger, S. (m.fl.) (red.) 2007. Inre Skandinavien – en grænsregion under omvandling. Karlstad University Press.

Dirdal, T., Vikesland, M. & Ørbeck, M. (2003): Skog- og trenæringen i Glåmdalen – enanalyse av status og utfordringer for næringsmiljøet i regionen. Bokserien til Handelshøgskolen BI – Senter for verdiskaping.

Døving, E., Ure, O. B., Tobiassen, A. & Hertzberg D. (2006): Kompetanseutviklingsprogrammet 2000-2006. Sluttevaluering. Fafo-rapport 551/SNF rapport nr. 32/2006

Engebretsen, Ø. og A. Gjerdåker (2012) *Potensialet for regionforstørring*. (TØI-rapport 1208/2012). Oslo: Transportøkonomisk institutt

Engebretsen, Ø., L. Vågane, I. Brechan og A. Gjerdåker (2012) *Langpendling innenfor intercitytriangelet. Pendlerens tilpasninger og reisemåter. Transporttilbud og regional utvikling*. (TØI rapport 1201/2012). Oslo: Transportøkonomisk institutt

Eriksson, B. 2006. Trepiloten – Ett misslyckad project? Elebacka Konsult AB.

Gløtvold-Solbu, K. & Ørbeck, M. (2012) Regiondannelser og -forstørring, og konsekvenser av det. I Olsson, E., Hauge A. & Ericsson, B. *På gränsen. Interaktion, attraktivitet och globalisering i Inre Skandinavien*. (s.45-61) Karlstad: Karlstad University Press

Hedmark Fylkeskommune (2011) S A K S U T R E D N I N G: STATSBUDDSJETTET 2011 KAP. 551 POST 61 - NÆRINGSRETTA MIDLER TIL REGIONAL UTVIKLING, KOMPENSASJON FOR AUKA ARBEIDSGIVARAVGIFT – TILSKOTSBREV [<https://politiskesaker.hedmark.org/getpdf?veid=1475770>]

Johnstad, T. 2004. Lettmetallklynga på Raufoss – Toten. Kapittel i NIBR-rapport 2004:8

Karlsson, S., Kristoffersen, J., Leirvik, B. og Ørbeck, M. (2008) Treklynga i Glåmdal – 5 år etter - En reanalyse av skog- og trenæring-en i Glåmdalsregionen ØF-rapport 2008/16

Kristoffersen, J. (2003) SIVA-Kongsvinger - fra eiendomsforvalter til utviklingsaktør? En studie av SIVAs rolle gjennom to endringssykluser på Kongsvinger. Lillehammer. Østlandsforskning.

Kristoffersen, J. Gundersen, F. og Karlsson, S. (2007): Trehusindustrien i Innlandet - egenskaper, dynamikk og utfordringer. ØF- rapport nr. 16/2007

Kongsvinger kommune (2012) Budsjett 2013, Økonomiplan 2013-2016, Rådmannens utkast http://www.kongsvinger.kommune.no/Documents/Okonomi/Budsjettdokumenter%202013/%C3%98konomiplan_2013-2016.pdf

Kunnskapsdepartementet (2007) Tilstandsrapport om livslang læring i Norge. Status, utfordringer og innsatsområder

Larsen, K. A., Longva, F., Pape, A. & Reichborn, A. N. (2007): Bedriften som lærested. En gjennomgang av etter- og videreutdanning i norske bedrifter. Fafo-rapport, 212

Rostad, Ola (2008a): [Tretorget arbeidsnotat 1 2008](#). Refleksjoner rundt 15 år med regionale intervensjoner i en trenæringen: Fra produktutvikling til nettverk og innovasjonssystem.

Rostad, Ola (2008b): [Tretorget arbeidsnotat 2 2008](#). Tiltak må tilpasses den aktuelle kunnskapsbasen. Om blant annet FoU sin rolle for innovasjon i skog- og trebransjen.

Sand, R., M. Steen, E. Carlsson og S. K. Nilsen (2010) LANGTIDSEFFEKTER AV OMSTILLINGSPROGRAM, Trøndelag Forskning og Utvikling AS, Steinkjer 2010

Vikesland, Martin, Tore Dirdal og Morten Ørbeck (2003) Skog- og trenæringen i Glåmdalen – en analyse av status og utfordringer for næringsmiljøet i regionen. Sandvika. Handelshøyskolen BI-Senter for verdiskaping.

Yttredal, E. R., Hervik, A., Bræin, L. & Amdam, J. (2007) [Kompensasjonsordninga for bortfall av differensiert arbeidsgjevaravgift - Eit regionalpolitisk eksperiment](#). Forskningsrapport nr. 63, Møreforskning Volda / Rapport 0701 Møreforskning Molde

Ørbeck, M. og Karlsson, S. (2007) Nye teorier på gamle næringer – Omstilling i skogbruk og skogindustri

Ørbeck, M. & Køhn, E. (2006) *Omverdensanalyse av Arvika-Kongsvingerregionen*. (Østlandsforskning Rapport nr. 11 2006). Lillehammer: Østlandsforskning

Aasen, B. (2005) Historien om Trefylket. En regional innovasjonsaktør. NIBR-notat 2005:109.

9 VEDLEGG

9.1 Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervju RDA Glåmdalen,

Sted:

Tilstede:

- Kort om din bakgrunn
- Generelle kommentarer om RDA

- Mandat

- Organisering

- Resultat
 - tiltakenes og prosjektenes effekter på bedriftsnivå
 - tiltakenes og prosjektenes effekter på systemnivå

- Er du fornøyd? I tilfelle hvorfor?

- Vil du beholde RDA eller få tilbake lavere arbeidsgiveravgift.

9.2 Vedlegg 2: Informantliste

1. Per Ottar Walderhaug, Innovasjon Norge
2. Ola Rostad, Tretorget
3. Siv Tørudbakken, tidligere fylkesrådsleder Hedmark Fylkeskommune
4. Viggo Nilsen, Bergene Holm
5. Bjarne Fluto, Forestia
6. Trond Sandberg Hydro
7. Øystein Østgård, ordfører Kongsvinger
8. Espen Køhn, Hedmark Fylkeskommune
9. Leif Arne Ulfsbøl, ESAS
10. Trond Hagerud, Mapei
11. Bjørge Ljøstad NorDan
12. Knut Henning Øiseth, Molelven Våler
13. Kjell Konterud, ordfører i Våler
14. Ulf Ertsås, tidl bedriftsleder Jordan, nå Team Innredning
15. Elinor Bjerke, Tretorget
16. Geir Liengen, Glåma Bygg

Som kompensasjon for avviklingen av regional differensiert arbeidsgiveravgift, har man i to perioder hatt ordninger for å godtgjøre avgiftsøkningen. Denne rapporten er en studie av organisering, mandat og resultat av hvordan disse midlene er disponert i Glåmdalsregionen.

En del av rapporten tar for seg utviklingen i regionen med hensyn på befolkning, sysselsetting og næringsstruktur, mens en annen tar for seg hvordan RDA midlene ble disponert, fordelt på geografi, bedrift og tiltak. Den siste delen baseres på en kvalitativ studie med involverte i aktører. Rapporten konkluderer med at RDA i Glåmdalsregionen har vært en suksess, og dette er en fornuftig bruk av offentlige virkemidler. Suksessen tilskrives fire faktorer: Styringsmodellen, langsiktighet og forutsigbarhet, eierskap og involvering i ordningen samt god kompetanse.

ØF-rapport 01/2013

ISBN nr: 978-82-7356-717-8